

Szitakötő

Szitakötők világa

Elmesélem, hogy mit rajzoltál

Utazás a Holdra

Képes beszéd ... *Ki rejtőzik a maszk mögött?*

Időjáték ... A szfinx

Pegazus hátán ...

a Glamis-kastély

Szép ... *a káposzta*

Nézzük együtt ...

Csontváry Kosztka

Tivadar képeit

Millióéves rejtély

a kíváncsi gyerekek folyóirata

2008 / 1 TAVASZ

Vásárhelyi Tamás > Szitakötők világa	1
Időjáték ... A szfinx	4
Búth Emília > A Nyirkás	7
Jámborné Balog Tünde > Képzelné lehet ... Időkonzerv	8
Lackfi János > Késmese	10
Maurice Carême > De nehéz! Aransityak A csillag és a hullám	15
Levendel Júlia > Szép ... a káposzta	16
Handi Péter > Palackposta ... Világgá vagyok	18
Gyórfy Iván > Millióéves rejtély	20
Nézzük együtt ... Csontváry Kosztka Tivadar képeit	24
Molnár Péter > Utazás a Holdra ... Az utazás elkezdődik	27
Képes beszéd ... Ki rejtőzik a maszk mögött? > Valachi Anna szövege Horváth Dávid fotója	32
Kámán Balázs > Tudok a titkairól	33
Pegazus hátán ... A Glamis-kastély	36
Horgas Béla > Elmesélem, hogy mit rajzoltál	38
Kékfogú Harald és a többiek	41
Finy Petra > Meselényi utca A leander-völgyi ősember	44
Várady Judit > Miből van, hogyan van?	46
Szabadság-ünnep	48
Kulturális ajánlók	borító III.
Horgas Béla > A szitakötő tánca	borító IV.

A szám alkotói > Börczki Tamás, Búth Emília, Maurice Carême, Finy Petra, Gyórfy Iván, Handi Péter, Horgas Béla, Horgas Judit, Horváth Dávid, Jámborné Balog Tünde, Kámán Balázs, Lackfi János, Levendel Júlia, Mester Kata, Molnár Péter, René Margit, Valachi Anna, Várady Judit, Vásárhelyi Tamás

Szerkesztők > Horgas Judit, Levendel Júlia, Horgas Béla
Grafikai tervező > René Margit
Olvasószerkesztő > Bohus Magda
Munkatárs > Hakszer Éva

Kiadja > a Liget Műhely Alapítvány
Szerkesztőség címe > 1122 Kísvábhegyi út 4-6.
E-mail > info@szitakoto.com
Internet > www.szitakoto.com

Nagy és Társa Nyomda és Kiadó Kft.
Felelős vezető > Fódi Gábor
ISSN 1789-4972
Terjeszti > a Lapker Rt.
Előfizethető közvetlenül a kiadónál, a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a HELIR-nél (1089 Budapest, Orczy tér 1.)
Előfizetési díj egy évre > 1680 Ft
Megjelenik negyedévente.

Támogatók > Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Miniszterelnöki Hivatal, Táncsics Alapítvány, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Médiatámogató > Duna Televízió

Szitakötők világa

A szitakötők illékonyak, ha nem is úgy, mint valami gáz, fénytűnet vagy illat. Eminnen eltűnnek ugyan, de egy pillanat múlva arrébb látjuk, amint szitálva, csillogva, egy helyben lebegnek, vagy egy nádszál csúcsán megpihenve billegtetik szárnyukat. Szitakötőt nehéz életben közelről megfigyelni. Nehéz, mert jól lát, óvatos és élénk. Időben elmenekül előlünk, még akkor is, ha eszünk ágában sem volt bántani. Aki valaha talált frissen elpusztult szitakötőt, vagy látta filmen, tévében, gyűjteményben, talán ma is emlékszik, milyen különös állat.

Szépséges színek

A szitakötők rovarok. A rovarokat senki nem szokta különösebben megfigyelni. A lepkékről persze tudjuk, hogy szépek, tarkák, feltűnő, élénk színeik vannak, de a többi... Nos hát, némelyik szitakötő színpompás. Ha csak a házunk táján nézünk széjjel – Magyarországon vagy Közép-Európában –, akkor is találunk olyat, amelyiknek ragyogó teste fémes zöldeskék, szárnya is fémes-kékesen csillog. Egy másiknak a szárnya szinte átlátszó, csak a tövén látható leheletnyi zöld csík. Van hamvaskék testű – olyan, mint a legszebb besztecei szilva –, s a fején kék és fekete foltok váltakoznak. Amannak meg: piros a szeme! Az alföldi szitakötőnek (amely nevét meghazudtolva nemcsak az Alföldön él, hanem mindenfelé hazánkban) legalábbis a potroha élénksárga, az idős hímeké élénkvörös. Sosem felejttem el, amikor életemben először megláttam Ágasegyházán egy mocsárban. Mintha égő pálcika világított volna a délutáni napsütésben, ahogy odébb-odébb szökölt, kerülgetett. Megigézett a látvány. Alig vártam már, hogy hazaérjek és valamelyik okos könyvben megnézzem, mit is láttam a mocsár vize fölött vadászgatni. Megtaláltam az egyik könyvben a gyönyörű állatot, onnan tudom, hogy *alföldi szitakötőnek* hívják. Ott állt a latin neve is: *Sympetrum sanguineum*. A sanguineum vérvöröset jelent, a latin név tehát nem elterjedésére, hanem színére utal.

A trópusi rovarok között köztudomásúlag vannak nagyobbak, tarkábbak, különösebbek, mint a hazaiak. Találhatnál akkora szitakötőt is, hogy bőven lelógna egymás mellé fektetett tenyeredről, de színesebbet ott sem lelnél.

Szemek százai

A 3. oldalon láthatod, mekkora a szitakötő szeme. Figyeld csak meg: sok száz szemből áll össze. Egyetlen sorban is vagy 30-40 látszik! Ezek az összetett szemek a feje két oldalán vannak, és akkorák, hogy felül láthatólag összeérnek. A szitakötő nem mozgatja a szemét (ahogyan te vagy én), hanem minden egyes kis szemével lát. A két hatalmas, félgömszerű, összetett szemben elhelyezkedő szemek közt van, amelyik előre is néz, van, amelyik felfelé, lefelé, vagy hátra, tehát e sokféle irányú szemmel az állat egyszerre mindenfelé lát. A szitakötők feje igen mozgékony, könnyedén forgatják bármilyen

irányban – ez is segíti látásukat.

De mire kell ez a sok szem? A *négyfoltos légivadász* neve elárulja, mire. A szitakötők a levegőben repülve vadásznak kisebb rovarokra, megfogják és megeszik őket. (Ehhez az életmódhoz igen jó szem szükséges. Hiszen a sasnak is „saszeme” van!)

Még valamit! Majd elfelejtettem! A szitakötők feje tetején van ráadásként még három, úgynevezett pontszem. Úgy tudjuk, ezekkel nem néz, hanem tájékozódik, a nap állása, a fényviszonyok alapján.

Szitáló szárnyak

Az igazi szitakötő csillogó, hajszálvékony, mégis kemény szárnyát nézni, ez az igazi, de a rajzon, fényképen is láthatod, milyen fantasztikus szerkezet. Mintha mérnök tervezte volna az erős, hosszanti ereket és a köztük merevítő harántereket, amelyek együtt kis sejtecskéket alkotnak. A sejteken belül feszül az átlátszó, vékony kitinhardt. Ez a szerkezet könnyű, mégis merev és erős. Bírja a gyors csapkodást, rezgést, amikor a szitakötő repül.

Szorgalmas szülők?

Ezt nemigen mondhatjuk el róluk. A szitakötő nőstények (az anyukák) petéiket víz partjára vagy sekély vízbe rakják le. A továbbiakban nem törődnek utódaikkal, akik magukra hagyatva fejlődnek a víz alatt, falánkul ragadozva, a kisebb állatok kárára. Aztán eljön a nagy nap, amikor a sárgásszürke, fejlett lárva kimászik egy nádszálra, kákára, vagy egy stég lábára, és megtörténik a csoda: a háta felreped, és egy puha lény evickél ki nehézkesen belőle. Pár óra alatt megszárad, kifeszül, kiszínesedik és szárnyra kap, a szemünk gyönyörűségére.

Ha gondosan elolvastad, milyen ez a különös rovar, és a fotókat is megnézegetted, fogj színes papírt, ollót, hurkapálcát, ragasztót, gyurmát, madzagot, és készíts te is szitakötőt. A szárnyát finom ceruzavonásokkal díszített papírból vágd ki, hogy olyan legyen a mintázata, mint a képen. A testét pálcikára csavart fonálból formázhatod, a feje lehet gyurmából, a szeme helyére ragaszthatsz félbevágott babszemet. Engedd szabadon a képzeleted: a te szitakötőd

bármilyen színű és méretű lehet. Az osztálytársaiddal többet is készíthettek. Az elkészült művekkel kedvetek szerint díszítsétek fel az osztálytermeteket, fotózzátok le, és a képet küldjétek el a szerkesztőségnek postán vagy elektronikusan. A legszebben feldíszített osztály tanulóit a budapesti Magyar Természettudományi Múzeum legújabb kiállítására nyernek jegyet.

>> IDŐJÁTÉK

A szfinx

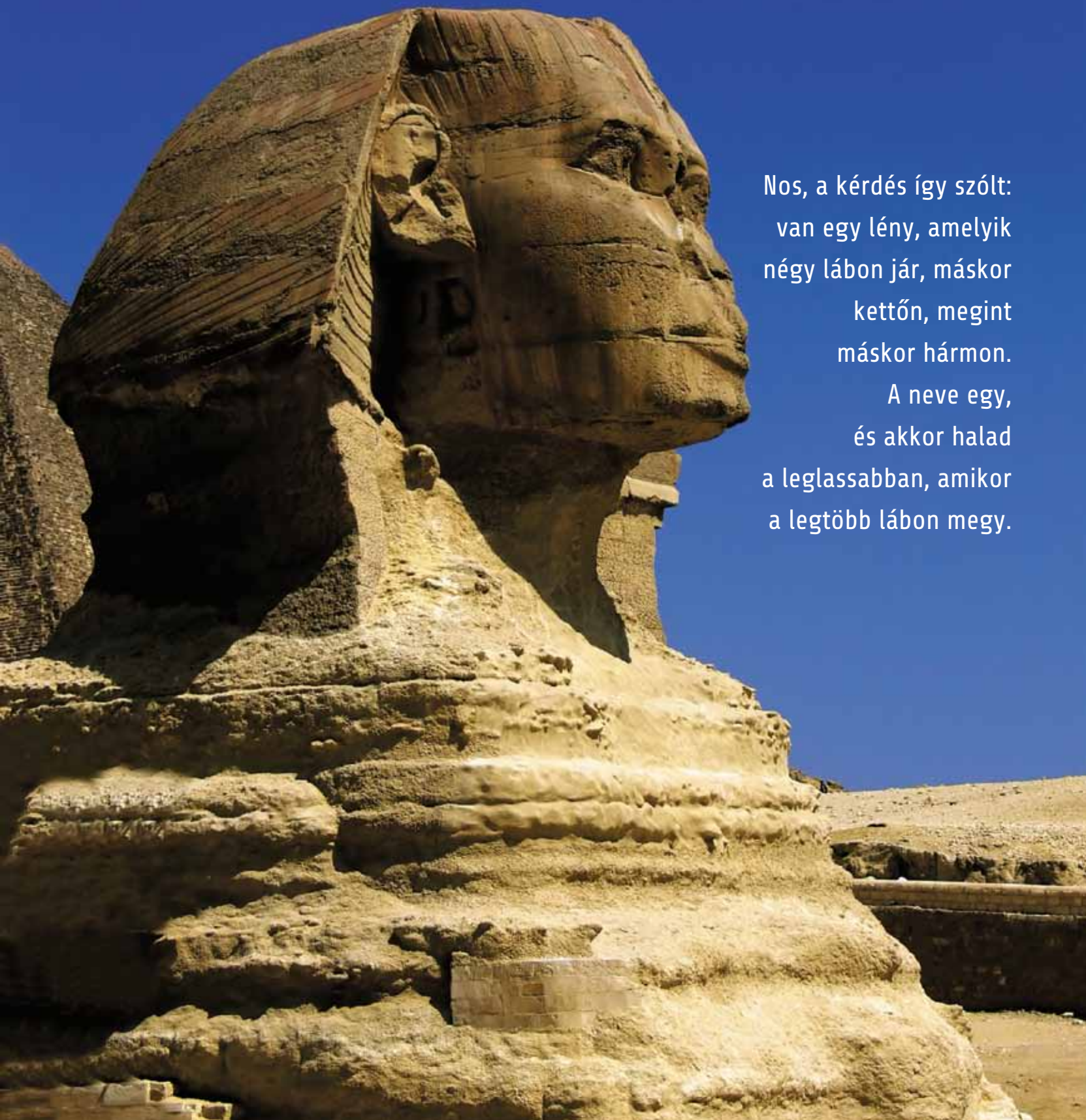
Olykor úgy mesélték, a Théba melletti hegyen ütött tanyát, máskor, hogy a város piacterén, vagyis a központban, egy oszlop tetején telepedett meg – de akár így, akár úgy történt, akár az alvilágból érkezett, akár Egyiptomon is túlról küldte valamely kegyetlen isten, kétségtelen, hogy szörny volt, és persze vérszomjas.

A mesékben és a mitológiákban számtalan szörnyféle akad – emlékszel?, három-, hét-, vagy akár huszonnégy fejű sárkány, másutt bikafejű emberevő, megint másutt egyszemű óriás. Van, hogy vízbe hűz, levegőbe emel, összeroppant, földbe ver. Valamennyi furcsa, torz állat-emberkeverék, mert minden hely és minden kor emberei elképzelték, le is festették vagy megmintázták, amitől féltek. De mindig hozzá képzelték hőst is, aki ésszel, erővel, rendkívüli ügyességgel, furfanggal mégiscsak legyőzi az embernél sokkalta hatalmasabb szörnyet. Így volt ez Thébában is.

A szfinxet az egész ókori Keleten ismerték, s valószínűleg a görögök is a tőlük keletebbre élő népektől vették át – vagyis képzelték magukévá. Az emberfejű, többnyire nőarcú, szárnyas oroszlánféle egyébként nemcsak fenyegette-ijesztette az élőket. Mint a kutyának és az oroszlánnak, az őrzés is dolga volt. Mindenekelőtt a halottak nyugalmaát vigyázta, ezért maradt meg annyi síremléken szfinx-szobor. Ókori elődeink sejtették, hogy a félelmesnél van félelmesebb, a veszélyesnél még veszélyesebb, így a holtaknak ártó lényeket jó eséllyel rettentheti el az alvilágból származó, fölényes mosolyú szfinx.

Hanem a thébaiakat győtrő szfinx nem őrzött senkit. Sőt, olyasmit művelt, amit éppenséggel a szörnytől szabadító hősök szoktak: találós kérdést tett fel, nap nap után makacsul ugyanazt, s mert nem adott senki helyes választ, minduntalan elragadott és megfojtott egy thébait. Az *összeszorít*, *körülfog* jelentésű görög igéből kapta nevét a szörny, s mint a többi mitológiai lény esetében is, a névadáskor már készen volt, szinte megtörtént minden rá jellemző kaland. A név mintegy megjövendölte a lény sorsát.

Nos, a kérdés így szólt:
van egy lény, amelyik
négy lábon jár, máskor
kettőn, megint
máskor hármon.

A neve egy,
és akkor halad
a leglassabban, amikor
a legtöbb lábon megy.

A szfinx tehát mindennap elharsogta a kérdést – te hogy képzeled? valóban bőgött, bömbölt, üvöltött, vagy épp ellenkezően, vékony hangon sipított, sziszegett talán? –, és jó felelet híján elragadott egy thébait. Egyszer aztán a városba érkezett az idegennek hitt Oidipusz. Senki, még ő maga sem tudta, hogy valójában nem idegen, hanem az előző, rejtélyes körülmények között megölt király, Laiosz fia. Oidipusz megfelelt a szfinxnek: *az ember az* – mondta. *Az ember kisgyerekként négykézláb jár, öregemberként meg botra támaszkodik.* A szfinx erre öngyilkos lett. Így kellett tennie, a mitológia szerint ez volt kiszabott sorsa, ahogy a női arcú, szárnyas, madárlábú sziréneknek is (meglehetősen közeli rokonai): amikor énekükkel nem tudtak halálba csalni valakit, önmagukat semmisítették meg.

Oidipusz válaszával megszabadította szülővárosát, elnyerte a sokat szenvedett thébiaiak bizalmát, olyannyira, hogy királyukká választották, s egyúttal feleségül vehette az özvegy királynét – nem sejtve, hogy saját anyja az. Az örömteli fordulattal viszont új megpróbáltatások, sok-sok új talány és kín vette kezdetét – hiába nem trónolt már a városban a szfinx, a szelleme, úgy látszik, ott maradt, s megint csak Oidipusz válaszolt a titokzatos kérdésre: az új csapásokért vajon ki a felelős. Különös, mennyire hasonlót kellett felelnie: akaratlanul is *ő maga*.

*A szfinx minden alkalommal ugyanazt a kérdést tette fel a thébiaiaknak, de csak Oidipusz tudta a megoldást: **az ember**. Találd ki egy új kérdést, amire ugyanez a válasz, és küldd el nekünk e-mailben vagy postán!
A legszemlésebb kérdés beküldőjét egy könyvvel ajándékozunk meg.*

Ha még közelebről szeretnél megismerkedni az ókori görög és római kultúrával, gyere el a budapesti Szépművészeti Múzeumba! Az Antik Gyűjtemény gyerekfoglalkozásain nemcsak a kiállított tárgyakat veheted szemügyre, hanem a műhelyben te is kipróbálhatod görög edények és ékszerek, római mozaikok készítését, valamint a szövést és a textildíszítést.

A programokról a (+36 1) 469-7189-es telefonszámon, az eos@szepmuveszeti.hu e-mail címen és az Éós honlapján tájékozódhatsz: www2.szepmuveszeti.hu/eos

A Nyirkás

Oroszlánok, lepkék, szösz nyulak,
farkasfog-házsorok közt utak.

A Nyirkaerdő mellett nyirkák élnek.

Papírcsipkét nyirkáknak kerítésnek:

vágtat az olló,

száll ezer holló,

egy bagoly köztük:

álom a szárnyuk,

csipke a röptük.

Nézd, mikor elfogy a szó, nincs kedvem írni, mesélni, vagy éppen hogy mesélni szeretnék, akkor fordulok a Nyirkás felé. Kezemben papír, olló... meg persze ragasztó, hogy ittmaradásra bírjam, rögzítsem az olló kacskaringói nyomán lett alakot, fiút, lányt, lényt, erdőt, mezőt, tájat, formát, papírfigurát. Ha követni akarsz, kezdetben szükséged lehet ceruzára, hogy előre megrajzolt vonalakon segítsd az olló útját. Később már megy minden magától. Én szívesen dolgozom (játszom) fekete és fehér lapokkal. A jól eltalált

mozdulat, a fehéren fekete, csipkeszerű árnykép,

a feketén fehér, a síkból kiemelkedő forma

megelevenedhet, életre kelhet, színt

kaphat a szemlélő, a játszótárs

képezetében.

BÚTH EMÍLIA

>> Képzelní lehet

Időkonzerv

Egyszemű óriást, fénykardot vagy varázspálcát könnyű elképzelni, a valóságot azonban, különösen ha már elmúlt, nehezebb. *Nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba*, mondta egy Hérakleitosz nevű ókori görög bölcs, és még azt is, hogy *pantha rei – minden folyik*. Igazából nem a vízre gondolt, hanem a változásokra, például az idő múlására. Hogy a mából tegnap, a tegnaptól tegnapelőtt, a holnapból és a holnaputánból ma lesz, a futkosó kisfiúból és kislányból botorkáló öreg.

Mi, emberek örökösen úton vagyunk: születésünktől halálunkig a jelenben élünk, a jövőre készülünk, a múltra emlékezünk.

Ezek a fotográfiák közel százestendősek. Időkonzervnek is nevezhetjük őket, a jövő számára eltett pillanatbefőttnék. Segítenek elképzelni az akkori világot, ami más volt, mint a mostani. Az utcákon gázlámpák égtek, a lámpagyújtó minden este fellobbantotta, majd napkeltekor eloltotta lángjukat. A tornyokban bakter örködött, nem fenyegeti-e tűz vagy víz a várost. Az idő múlását is jelezte: annyiszor fújt a tülkébe, ahány óra volt. Vízért mindenki kútra járt, vagy a folyóból merített. A sáros, poros utakon lovas kocsik, szekerek zörögtek. Ha nagyritkán végigpöfögött egy automobil a macskaköves főutcán, mindenki kiszaladt megnézni a hús kilométeres sebességgel száguldó csodát. Az iskolában palatáblára írtak a gyerekek, és délután métát játszottak rongylabdával vagy sántaiskoláztak az ároksparon. Egy lepkeháló irigyelt játékszernek számított.

A képeken látható kisfiú sokat olvasott, horgászott, galambászott. Tévét nem nézett, walkmant nem hallgatott, és nem volt mobiltelefonja sem, ezeket akkor még nem találták fel. Számára a vonat jelentette a modern technika csúcsát, boldog volt, ha azon utazhatott. Dohogó, sípoló mozdonyok húzták a szerelvényeket, kéményük gőzfelhőt, szikraesőt okádott. Ahol nem volt vasút, ló vontatta társaskocsi szállította az utasokat.

Józsika százkét évvel ezelőtt, Ferenc József császár és király alattvalójaként született. Kilencesztendős sem volt, amikor Ausztria-Magyarország az ő nevében is hadat üzent a szomszédos Szerbiának. Felvirágozott katonavonatok indultak a harctérre, a frontra. Józsika, mint akkor mindenki, örült a háborúnak.

Megállj, megállj, fenyegették Szerbiát a katonanóták, *nem lesz tiéd soha Bosznia*, mert Bosznia-Hercegovina birtoklásáért folyt a harc, és Józsika büszkén integetett három nagybátyja után. Kis katonazubbony feszült rajta, fején katonasapka, tőlük kapta ajándékba. Sok kisgyerekeknek vettek ilyen 1914-ben. Akkor már régóta béke volt, és az emberek elfelejtették, hogy milyen rettenetes a háború. *Mire a levelek lehullnak, vége lesz*, mondták, de nem így

történt. A villámháborúból állóháború lett. Négy esztendeig éltek és haltak lövészárkokban, ágyútűzben Itália és a Balkán vad hegyei között, lengyel földön, Galíciában a magyar katonák. Eső áztatta, hó lepte nyomorúságos, földbe ásott menedéküket. Gyorsan szaporodtak a hegyoldalba tűzött keresztek az elesettek sírján, és zsúfolt vonatok hozták haza a sebesülteket. A hadikórházakban reggeltől estig amputálták a repesz roncsolta végtagokat.

Ez a csoportkép 1915-ben készült, valahol Horvátországban, egy kapualjban berendezett alkalmi fényképész-műteremben. Frontkatonákat és látogatóba érkezett családtagokat látunk rajta. Mindenki derűs, eddig nemigen mutogatta igazi arcát a háború. Az asszonyok kezében fakanál. Férjük, testvérük faragta a lövészárkokban, amikor éppen pihentek a fegyverek. Józsika megilletődötten öleli szakaszvezető nagybátyja vállát és fogja az igazi puskát. Neki csupa játék, kaland és utazás a háború, de a felnőttek mosolyán már átsüt az aggodalom. Pedig itt még bíznak a győzelemben, és elképzelni sem tudják, hogy mennyi vereség, gyász, szenvedés vár rájuk a következő években.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE

Késmese

A konyhakredenc fiókjából éktelen csörömpölés hallatszott. Mégse kapta fel a fejét senki. Úgy látszik, a gazda nem törődik vele, ha tárgyai rosszalkodnak, vagy meg se hallja az ilyesmit, netántán egészen mással van elfoglalva. Ha viszont valaki most betoppanna a bezárt fiókba, és miután vaksin kihunyorogta magát, a besűrűdő kevéske fényben végre meg tudna különböztetni ezt-azt – ugyancsak elcsodálkozna.

Vad küzdelem zajlott odabenn, no nem első vérig, inkább első szikráig, mert hiszen ebben a fiókban jobbra kések laktak. A Kis Húsmetélő és a Nagy Vajkenő hadakoztak egymással, szegecseik elszántan villogtak a sötétben. A Húsvágó fürgébb volt és élesebb, ide-oda szökdécselt, cikázott, a Vajkenő pedig, afféle nagyáruházban, készlettel együtt vásárolt, műanyag nyelű kés létére csak hegyenincs pengéje hosszában és reszelős élében bízhatott. A vas csattogását a közönség tetszémoraja és biztatása kísérte. Körjük gyűlt a fiók aprajagyja. Ahogy a két kés kezdte elveszíteni a fejét, a küzdelem mind ádázabbra fordult. Most már cseppet sem kímélték egymást, vagdalóztak élével-fokával, találomra, dühösen és kimerülten.

– Elég, a párbajnak vége! – kiáltott érces hangon a Brutális Kenyérszelő, és hatalmas, széles, fogazott pengéjével, melyen a STAINLESS STEEL (ejtsd: sztéjnlessz sztíl – rozsdamentes acél) felirat díszlett, nyomatéku a küzdő felek közé csapott, mire azok kétfelé rebbentek. – Mondtam, hogy csak játék, erre ti nekiestek egymásnak. Épp csak ki nem ontjátok egymás nyelét. Hogy az öregördög csipkézze ki az ilyenek életét! Ha így megy tovább, beszüntetjük a vívást, felőlem mindenkit megehet a rozsdás unalom.

– Én nem rozsdásodom, még ha unatkozom, akkor se – vetette közbe harciasan a Kacifántos Zsebkés, és kihívóan megpendült, mintha nem tudná mindenki, hogy pengéje többretegű acélból, nyele meg egzotikus fából készült, de mert nem egyszer s nem kétszer hallgattak már végig tőle efféle hetvenkedést, még csak rá se legyintettek: egyik fülükön be, a másikon meg ki.

Csak a Boros Leányka szíve kezdett hevesebben dobogni. Új volt még a fiókban, amúgy is tévedésből keveredett ide, és egyszerű, cicomakedvelő fehércseléd létére a Kacifántos bizony tetszett neki. Tetszett a hányavetin villogó pengéje, a hetyke hegye, az egzotikus nyele és a cifra szegecsei csakúgy, mint a végére domborított aranyló rézkupak. Vagyis tetszett neki a legény egészben, ahogyan volt. Ilyen huszárról álmodik minden Boros Leányka. Olyan, mintha skatulyából húzták volna ki. (Mellesleg onnan is húzták elő, egy ajándékdobozból.

A gazda akkor kapta édesapjától, amikor jogász-doktorrá avatták az Egyetem fényes Aulájában. S akkor már, úgy kutyafuttában még el kell mondanunk, hogy a Leányka egykoron palackok dugaszolására szolgált, deréktól lefelé közönséges, öreg parafadugó volt a teste, attól fölfelé viszont csinos rokokó dámát formázott, babaarcocskával, főköttővel, fidres-fodros ruhaderékkel. Valójában hasznát már nemigen vehették, mert a parafadugót réges-régi palackok öblös nyakához méretezték, de mivel afféle családi ereklye volt, fiókról fiókra hányódott, s a gazda néha tűnődve meg is forgatta ujjai közt.)

Ami a két párbajozót illeti, egy szót sem szóltak a Kenyérszelő szemrehányásaira. Nem annyira a szégyen szegte szavukat, egyszerűen levegőhöz sem jutottak, szurkolóiktól körbevéve lihegtek a fiók két átelleni sarkában. Magukban persze erősen fogadkoztak, hogy egyszer még kiköszörülnek a csorbát, mert hiszen ebben a sötétségben is napnál világosabb volt, hogy semmire se jutottak egymással, s a meccset csak úgy lehet igazságosan eldönteni, ha a bíró döntetlent hirdet.

Márpedig a Kenyérszelő igazságos bíró, ítéletei pedig annál is kevésbé megfellebbezhetőek, minthogy fogazott pengéje harminc centi hosszú, fogai között pedig irgalmatlanul megélezték valaha, s élüket az évek során felszelt sok-sok mázsa kenyér egyáltalán nem kezdte ki. Nevét is onnan kapta, hogy egy ízben mélyen belevágott figyelmetlen gazdája ujjába, aki dühöngve

vágta be a fiókba és brutális szerszámnak nevezte. A gazda mentségére legyen mondva, haragja épphogy fellobbant, máris kihunyt, még aznap este, bekötözött ujjal újra használta a Kenyérszelőt, s utána mintegy bocsánatkérően végigsimította a pengét.

Végül is melyik kés tehet róla, hogy éles? És milyen kés lenne az, amelyik nem tud vágni? Hát például vajazó fakés. Volt belőlük vagy egy tucat, a gazda szórakozásképpen maga faragta valamennyit, s ami bosszantóbb, természetesen hol másutt kötöttek volna ki, mint ebben a fiókban. Mondanom se kell, a rendes kések torkig voltak ezekkel a pengétlen, otromba fickókkal, akik alig szóltak valamit, s azt is közösen tették. Mint valami fahangú szavalókórus. Most például, mikor a késes fiók vezére, a Kenyérszelő újfent szólásra emelkedett, és minden esti szokásához híven körbekérdezte a jelenlévőket, ki mit látott a nap folyamán odakünn, a kinti világban, a fafejűek máris egymás hegyén-hátán odatolongtak.

– Vajazott, vajazott, vajazott! – kiabálták lelkesen.

– Jól van, jól, a reggeli zsemliét, tudjuk, én szeltem ketté – legyintett a Brutális Kenyérszelő, mert ez a jelenet minden este megismétlődött.

Nagyobb meglepetés volt, hogy az Aprító jelezte, ő is tud valamit. Délután zöldséget pucolt, répát, karalábét, paprikát, paradicsomot. Fel is aprózta salátának. Hagymát nem tett bele!

- Nofene! - mormogta maga elé hökkenten még a Vénséges Disznóölő is, pedig ha valaki, ő aztán nem volt szószátyár alak.

A Disznóölő pengéjét homorúra koptatta a sok széttrancsírozott malac húsa, csontnyelét homorúra vájta a sok bütykös böllér-hüvelykujj fogása. Inkább egy kés emléke volt, mintsem valódi kés, de senkinek meg se fordult a fejében, hogy gúnyolódjék rajta. Tudták, a Kenyérszelő kegyetlenül megtorolná a Disznóölőt ért legkisebb tiszteletlenséget is. Az öregnek voltaképpen nem is itt volt a helye: a gazda, míg a szüleinél lakott, íróasztala fölé szegezve tartotta a vén csorbaélűt, amely ott forgott már dédapja, ükapja kezében is. Itt, a saját lakásában is azt tervezte, hogy a konyha falának ékessége lesz, de aztán olyan dolgok jöttek közbe, amelyről a hűséges kések akkor se szívesen beszélnek, ha szikrát csiholnak belőlük.

Eleinte ugyanis a gazda jókedvű volt, polcokat csavározott, képeket tett fel a falra, csinósította a lakást, mert volt kinek. A kis menyasszonya rendszeresen nála vacsorázott, és a gazda kedvvel készítgette a finom salátákat a hús mellé, melyet a lány sütött a vacsorához. Aztán történt valami, és a kések azon vették észre magukat, hogy a mutatós, nagyáruházban vett készlet késeit-villáit az ember hétszámra elő se veszi, kanállal habzsol be minden ételt, már amikor egyáltalán itthon eszik.

Jószérivel egyvalaki látta csak közülük rendszeresen a napvilágot: a Dugóhúzó Halas Bicsak. Gyerekkorában, egy vásárban kapta a gazda, s bár a szegei már lazulgattak, éle meg jóvátehetetlenül elvászott, egyvalamire mégiscsak alkalmas maradt: borosüveget bontott. Mihelyt a fickó hazaérkezett, lerúgta cipőjét, és a tévé elé leülve zoknis lábát a dohányzóasztalkára tette. Ahogy a Halas beszámolt

róla, gyakran ott aludt el, őt is az asztalon feledve, a villódzó képernyő előtt, és onnan cihelődött reggel, munkába menet, borostásan, zúgó fejjel, mosdatlanul és rosszkedvűen. Így aztán senki se csodálkozott, mikor a Kishalas beszámolt róla, hogy a gazda megint bort bontott.

- De most nem olyat és nem úgy - fűzte hozzá sietve az egykori vásári portéka.

- Ezt meg hogy értsem? - vont a volna össze a szemöldökét a Kenyérszelő, ha lett volna neki.

- Úgy, hogy másféle bor volt. Épp csak belészippanthattam, de finom volt és fűszeres illatú, látszik, hogy a gazda gondosan választotta. És nem is esett neki rögtön az üveg pohárral, mint általában. Talpas poharat hozott, kiöntött belé egy kortyot, hosszan gurigázta, az ablak fényébe tartotta, szimatolgatta, és ráérősen, cseppenként szürcsölte ki. Utána meg dugó nélkül a konyhaasztalra tette a palackot.

- Világos, sambrézni akarja - kottyantotta közbe a Kacifántos, büszkén, hogy végre villoghat egyet.

És most tényleg várakozva fordult felé a fióklakók serege, pedig amúgy rettenetesen unták már a felvágós természetét.

- Az meg micsoda? Magyarázd meg, kérlek! - mondta a Kenyérszelő, aki sosem élt vissza a tekintélyével, és sosem tett úgy, mintha tudná, amiről fogalma sincs, s most egyenesen kenyérré lehetett volna kenni, már ha késről szólván ez nem tűnne merő képtelenségnek.

- Szíves örömet - fuvolázta a Kacifántos, váratlan sikerétől megrészegülve. - Kérlek szépen, a jó vörös bort fogyasztás előtt célszerű kivenni a hidegről, és levegőztetni, míg a hőmérséklete meg nem közelíti a szobáét. Így adja ki magából a legtöbb zamatanyagot.

Az elnevezés a francia „chambre” vagyis sambr szóból ered, ennek latin őséből, a camerából származik például a mi „kamra” szavunk is.

– Nahát... – álmélkodtak a fiókbeliek, és némi lelkifurdalással gondolták, hogy mégiscsak meg kellene becsülniük ezt a nagytudású férfit, ha már közjük vetette a sors, akármilyen kikent-kifent, izgága piperkőc is amúgy.

A Kacifántosnak azonban volt egy hibája: nem tudta idejében abbahagyni a beszédet.

– ... mármint amikor én a diplomaosztó utáni banketten a csillár csilingelő fényében csillogva, az intarziás vendéglőasztalon hevertem, a meissen porcelán tányér és a metszett pohár különbeket is mesélt nekem. Ami például a vadas ételeket illeti, nem tudom, tudjátok-e, hogy pácolás után bükkfaforgács füstjében célszerű meglengetni a hússzeleteket, és délies, gyümölcsös aromájú vörösborba áztatott aszaltszilvával...

A Kacifántos ekkor rádöbrent, hogy már senki se figyeli, mit mond, a kések egyre puszognak, zümmögnek, és türelmetlenkednek.

„Ezt a bugris bandát”, gondolta sértetten. „Folyton a saját kis pizlicsáré ügyeikkel meg ezzel a kis jogtudorral foglalkoznak, csak azért, mert ő a gazdánk. Disznók elé a gyöngyöt...” – ám tovább nem jutott a gondolkodásban, mert észrevette: egy gyöngyházfényű tekintet bűvölnen tapad rá. A Boros Leányka volt az, és most fürgén közelebb is gördült a Zsebkéshez.

– Nem folytatná, kedves Kacifántos úr? Engem szörnyen érdekel az ilyesmi, egészen izgatott lettem tőle. Világéletemben elegáns életről álmodtam. És fiatalkoromban... – sütötte le szemét szemérmesen.

– Parbló, hiszen ön most is szemtelenül fiatal – támadt fel Kacifántosban a gavallér, és földig hajolva, lovag módjára ki-becsattintotta pengéjét.

– Amúgy a nevem Boros Leányka – tette hozzá a hölgy, és pukedlizni is próbált hozzá, ami nem könnyű, ha az ember leánya deréktől lefelé parafadugóban végződik.

– Teljes nevem Zsebkés de genere Kacifánt, de szólítson csak Zsebinek, így hívnak a barátaim. Damaszkuszi pengém mind a százötven rétege a kegyed rendelkezésére áll – húzta ki magát a lovag, s még kezét is csókolt volna, ha a Leánykának lett volna keze, s ha nem fél tőle, hogy felsebzi az ónötvözetet, melyből a kis hölgy készült. – De kérem, lépünk odébb, mert elviselhetetlen ez az alpári lárma! – azzal finoman odébb tessékelte a Leánykát, aki elragadtatottan követte lovagját, s ha a fiók oldala határt nem szab, követte volna akár a világ végére is.

Az egyik sarokból közben előlépett a Kis Húsmetelő, akiről már meg is feledkezett a társaság. Eddigre kifújta magát, és mindannyiuk meglepetésére újabb részlettel állt elő:

– Húst darabolt! Mégpedig filézett pulykamellet, beszórta fűszerekkel is, olívaolajat, bort, citromlevet és mustárt locsolt rá, aztán félretette pácolódn.

Általános megdöbbenés uralkodott a fiókban. Széltében-hosszában nagy pengecsattogással, nyéldobogással vitatták a váratlan eseményt, a Húsmetelőre nem is figyelt senki. Pedig szomorkásan még azt is hozzátette:

– Szégyen ide, szégyen oda, gyerekek, az előbb kicsit kicsorbultam. Igazából meg kéne engem köszörsülni. Félek, hogy a gazda félretesz, mert húst nem lehet

akármivel vágni.

Nagyot sóhajtott, mint aki úgyis a falnak beszél. Pedig nem így volt. Az egyik fakés odasündörgött hozzá, és így vigasztalta:

– Sose búsulj! Jó, kemény bükkfából vagyok, faragj meg egy kicsit, csak óvatosan, és máris jobban leszel. Igaz, nem olyan, mintha köszörülnének vagy megfennének, de valamit mégiscsak segít, kicsit lesimítja a sorját.

A Húsmetelő megindultan nézte a fakést, és azt gondolta, kár volt olyan sommásan megítélni szegényt, a szíve legalábbis, úgy látszik, még sincs fából. Kicsit farigcsált rajta, lehasított egy-két szálkát, forgácsot, és tényleg, sokkal jobban érezte magát. Nem mintha az éléről eltűnt volna a csorba, de legalább tudta, hogy nincs egyedül.

Mindeközben a fiók élete még inkább felbolydult. Új hős tűnt fel a színen, mégpedig a Húsmetelő iménti ellenfele, a Nagy Vajkenő, és még az előbbinél is megdöbbentőbb bejelentést tett:

– Hohó, a készletből hiányzik két kés és két villa! Mégpedig a szebbik fajtából.

A Szebbik Készletet a gazda különleges alkalmakra vásárolta, s legutóbb akkor használta darabjait, mikor a Kis Menyasszony még előfordult a színen.

– Juhéj! – rikkantotta el magát Kenyérszelő, akinek pedig igazán nem volt szokása holmi duhajkodás, azzal karon kapta a habverő gép egyik közelben álló villáját, és dévaj tánkra kerekedett vele.

Nem volt nehéz dolga Kenyérszelőnek, csak a ritmust kellett eltalálnia, hiszen a szoba felől egy ideje kellemes zeneszó hallatszott. Példáját követte a fiók aprja-nagyja, még a Disznóölő is komótosan, nagyapósan mártogatta egy serdületlen halkés oldalán. Csak úgy zörgött-nyikorgott a Kredenc, aki a maga részéről szintén nem volt mai csirke (egyáltalában, csirke sem volt soha), úgyhogy méltatlankodott is a zenebona hallatán.

Ropták mindaddig, míg teljesen ki nem fulladtak, és szédülve, csengő füllel, zúgó fejjel sorban le nem rogytak a fiók aljára. Képzletükben megjelentek a közeljövő virágos napjai, mindegyikük látta, amint a Gazda hívására fürgén előpenderül a helyéről: a Kenyérszelő szeletel, a Húsmetelő metél, az Aprító aprít, a Halas Bicsak palackokat dugaszol ki, a Vajazó pedig csak keni-keni a vaját egy eljegyzési lakoma végtelen sok szendvicshöz. Még a Tortalapátnak is akadt álmodoznivalója, s ő természetesen emeletes tortát álmodott magának, húsz, harminc, ötven, vagy ki tudja, akár még száz szeletest is.

– Nincs is szebb dolog, mint... – zárta volna szokása szerint tanulsággal a napot a Kenyérszelő, de hirtelen elharapta a szót, hallgatásra intette társait, és hegyével a fiók sarka felé bökdösött.

Ott látták szorosan összebújva a Kacifántos Zsebkést és a Boros Leánykát. A Zsebkés mesélt-mesélt, a Leányka hallgatta-hallgatta, és az egész fiókból most először senkinek sem volt kedve kinevetni a Kacifántos nagyhangú szónoklatát. Mindannyian csak mosolyogtak és mosolyogtak.

LACKFI JÁNOS

De nehéz!

Ha dalolnának a halak,
Úszna a tyúk a víz alatt,
Fütyülnének az egerek,
Korcsolyáznának verebek,
Ha gyalulnának a cicák,
Én lennék a legjobb diák
Év végén, ez nem is vitás.
De nem dalolnak a halak,
Nem úszik tyúk a víz alatt,
Nem fütyülnek az egerek,
Nem korcsolyáznak verebek,
És nem gyalulnak a cicák,
Ülök hát itt mint rossz diák,
Ki csöpp agyából ki se lát,
Nyüvöm a matematikát.

A csillag és a hullám

Az ég legszebbik csillagát
A tengernek adta,
Övé is lett cserébe hát
A tenger legszebb habja.

Egyik évek óta suhan
Partról partvidékre,
Másik mind mélyebbre zuhan
Sós vizek ölébe.

De túl a csillagképeken
Látsz egy kikötőt:
Árboctalan, apálytalan,
Ott találkoznak ők.

Aranysityak

A nap aranysityak,
Most fejembe csapom...
Hogy engem lássanak
Száz meg száz ablakon!

Kürtök harsanjanak!
Száz trombita reped!
A nap aranysityak,
Most fejembe csapom...
Bármit megtehetek!

MAURICE CARÊME (ejtsd: morisz karem)
© Fondation Maurice Carême

Lackfi János fordításai
Mester Kata rajza

Szép ... a káposzta

Látod, milyen szép?

Talán még sohasem gondoltad-érezted a káposztáról, hogy szép.

Nézted a zöldséges pultjára halmozott káposzta-dombokat vagy otthon a tálba vágott káposzta-csíkokat, s ha szereted salátának, főzeléknek, párolva, töltve vagy tésztára pirítva, tudtad, hogy finom, tehát hasznos.

De hogy szép?! Egyáltalán, mit és miért tartunk szépnek?

Mióta az ember gondolkodó lény – immár sok ezer éve –, izgatja a kérdés, hogy mi a szép.

Művészek és tudósok sokféle válasszal próbálkoztak. Aki szépnek tart valamit, többnyire el sem tudja képzelni, hogy más ember ugyanazt nem látja szépnek. Az ízlésünk nagyon-nagyon személyes, de jórészt meghatározza a kultúra, amelybe születtünk.

Vannak néger törzsek, ahol az orrban lógó nagy karikát szépnek tartják – az európai ember idegenkedik ettől. Furcsa volna, ha Magyarországon valaki az amerikai indiánok arcfestését vagy a régi keleti nők tipegését utánózná. Persze vannak dolgok, jelenségek, amelyeket szinte mindenki szépnek lát. Egy dús fát, egy virágot, egy gyümölcsöstálat – nézd csak: a káposzta is milyen szép!

Mennyi színárnyalat, milyen sok, változatos forma fedezhető fel benne. A gömbbe rendezett, tömött levelek magát a termékenységet, az elevenséget hordozzák. Sokfelé úgy mesélik, a gyerekek káposztában jönnek a világra. Másutt meg az a népszokás, hogy az új év első napján káposztát esznek, mert így remélnék termékeny, sikeres esztendőt.

Lehet, hogy azért látjuk szépnek a káposztát, mert egyszerűségében, köznapiságában tökéletes és egészséges? A tápláló föld nedveit és a napsugarak melegét őrzi, és szinte hív: nézd, vedd észre, figyelj kicsit!

S ha már felfigyelsz rá, tehát *tudod is*, hogy szép, és szívesen legelteted tekintetedet a konyhaasztalra tett, saját leveleibe burkolózó, bújócskázó káposztafejen, máskor meg észreveszed, hogy félbevágva mintha minden levele külön-külön harmatozna – nos, amikor már úgy nézed, hogy sok-sok részletét is látod, sőt, hasonlatok is eszedbe jutnak róla, talán újra, de másképpen kérdezed magadtól: csakugyan azért tűnik szépnek, mert hasznos is, finom is, mert csupa jó gondolat társul a látványához? Van-e mindettől független szépség?

És szép lehet-e, ami különben félelmetes? Például egy pók? A pókcspés fájdalmas és veszélyes, legtöbbször undorítóan tartják a hosszú lábakon komótosan mászó állatot – szerintem meg szép is. Nem mondom, hogy ha a szobám mennyezetén meglátok egyet, ott hagyom, vagy a tenyeremre teszem, csak hogy minél közelebből nézgessem.

A következő Szitakötő-számban azonban elmesélem, hogyan láttam meg szépségét. Azóta csöppet sem undorít – és nem is úgy félek tőle, mint korábban.

LEVENDEL JÚLIA

>> PALACKPOSTA

Világgá vagyok

De régen volt, hogy batyumat a hátamra dobva világgá mentem! Persze a batyut nem úgy kell érteni, mint a régi történetekben, hanem inkább úgy, hogy egy bőröndöt teleraktam mindenféle jóval: fogkefével, könyvvel, tábla csokival, egy zseblámpával, egy váltás tiszta ruhával és mindenféle mással. Aztán evvel a bőrönddel nekieredtem a nagyvilágnak és meg sem álltam egészen a Föld átellenes feléig. S nemcsak hogy akkor világgá mentem, hanem még ma is világgá vagyok.

Ha kezedbe veszed a földgömböt, könnyen rám találhatsz. Ott vagyok lent, az égtájak szerint Délen (tanultad-e már az égtájakat?), az ötödik földrészén, Ausztráliában. Ott, ott,...egy kicsit lejjebb. Ha jól megnézed ezt az országot és megsimítod a térképen a többit, semmi különbséget nem találsz köztük, ugyanolyan sima az egyik, mint a másik. Mégis, majd' mindegyik országban más és más nyelven beszélnek az emberek, ezért jó ötlet, hogy ha meg akarod ismerni a nagyvilágot, akkor tégy a bőröndödbe a könyvek közé egy szótárt is. Még jobb ötlet, ha még otthon megtanulsz egy vagy két idegen nyelvet.

Nahát, arról szeretnék írni most neked, hogy mik vannak a Föld másik felén, amik az ezen a felén lévő Magyarországon nincsenek.

Ilyen például a tenger.

Ausztrália egy nagy-nagy sziget a tenger közepén. Ha kinézel Ausztráliából, minden irányban vizet láatsz. Olyan sok van belőle és olyan nagyok, hogy kitaláltak egy másik nevet az ilyen hatalmas vizekre, úgy hívják őket, hogy óceánok! Szóval, ha különböző óceánokat akarsz látni, akkor Ausztráliából kitekintve megláthatod egyik oldalon a Csendes-

óceánt, másik oldalon az Indiai-óceánt, aztán a Déli-tengert meg a Korall-tengert. Nem csekélység!

A tenger vagy az óceán nagyon szép, különösen amikor felkél a nap és amikor lenyugszik. Ilyenkor ez a hatalmas víztükör elkapja a napkorongot és megfürdeti. Úgy, ahogy mondom. Arany és piros sugarak nyújtóznak a vízben, úgy tűnik, mintha a víz meggyulladna - de hát tudod, hogy ez lehetetlenség: a víz nemhogy nem kaphat lánggra, hanem még a tüzet is kioltja. Kérdezd csak meg a tűzoltókat, hogy így van-e!

Na most, ha azt hiszed, hogy a tenger csupa jóból és szépből áll, talán tévedsz. Sok jámbor állat él a tengerben, de sok veszélyes is. A tenger maga is lehet fenyegető, amikor haragos-viharos, és olyan nagy hullámokat dob fel, mint egy ház két emelete! Ilyenkor legjobb otthon maradni és inkább olvasni a tengerről, mint közelébe menni. Aztán meg a tengervíz sós. Nagyon sós. Sósabb, mint egy bableves, amibe nagyfi - mert kicsit reszket a keze - véletlenül beleszórja a sótartó egész tartalmát! Úgyhogy ha a tengerben fürdesz, ne légy meglepve, amikor szájadba fröccsen a tenger és olyan nagyon sós lesz a nyelved-ínyed-szájpadlásod, hogy - jujj!

Ismered azt a nótát, amelyik így kezdődik:

*„Erdő mellett nem jó lakni,
mert sok fát kell hasogatni...”?*

Nahát, az ilyenfajta nóta Ausztráliában így hangzik:

*„Tenger mellett nem jó lakni,
mert sok sót kell nyalogatni...”*

De azért ne menjen el a kedved a tengertől, legközelebb arról is írok, hogy milyen igazán jó tulajdonságai vannak, mint például a rántott hal, halászlé, halkocsonya, tonhal, mind-mind belőle jön! Addig is gondolkozz azon, hogy miről akarsz tudni, és írd meg. Most pedig egy palackba dugom ezt a levelet és a tengerbe hajítom a palackot, a hullámok eljuttatják hozzád. Hogy hogyan? Neked lesz címezve.

Szia!

HANDI PÉTER

Millióéves rejtély

Egy dél-afrikai mészkőbányából nyolc évtizeddel ezelőtt több millió éves koponya került elő. Nehéz volt eldönteni, emberé vagy majomé, hiszen majdnem négy évig tartott az is, hogy a megkövesedett leletet teljesen megtisztítsák. Csak napjainkban sikerült megfejtetni, mi történhetett valójában, hogyan élhetett és halt meg korai elődünk.

Amikor a felfedezés történt, még nagyon keveset tudtunk az emberi faj kialakulásáról. Charles Darwin biológus már évtizedekkel korábban azon gondolkodott, hogy a mai emberiség valahol Afrikában fejlődhetett ki az emberszabású majmok nagy családjából. De a tudósok többsége furcsa és kissé gusztustalan ötletnek tartotta, hogy az európai ember a fekete kontinensről, és főként szőrös, fákon élő primitív állatoktól származott. Darwinról rendszeresen jelentek meg karikatúrák a korabeli újságokban, a tudóst csúf majomnak ábrázolták; felesége és hét (felnőttkort is megélt) gyereke biztos nem repesett az örömtől, amikor ezeket az újságokat lapozgatta...

A 20. század elejétől egyre több lelet került elő, a néhány tízezer évestől a több millió évesig. Mind azt igazolta, hogy az emberiség nem egy csapásra, hanem lépésről lépésre vált el a többi főemlőstől, és közben sok, félig emberszerű, félig majomszerű őse kihalt. A legkorábbi és mindmáig a legismertebb afrikai maradványt a Taung falva melletti kőfejtőben találta meg munka közben egy bányász. A „taungi gyermek” (így nevezik ma is ezt a leletet) körülbelül hároméves lehetett, a tejfogak mellett már felnőtt zápfogai is voltak (a majomfélék kölykei ugyanis gyorsabban érnek, mint az embergyerekek). A tudós, aki leírta és osztályozta a koponyát, *Australopithecus africanus*-nak nevezte el a fajt,

amelynek tagja lehetett a „taungi gyermek”.

Az *Australopithecus*ok mai szemmel furcsa keveréklények, mégsem olyan éles a váltás állat és ember között, mint például a képzelt lények esetében, mondjuk a kentaurnál, ahol az emberi felsőtest lóban végződik, vagy a szfinxnél, amelyet többnyire emberfejú, oroszlántestű állatnak ábrázoltak. Sokáig úgy hitték a tudósok, az emberek elődei igazából nagyon okos majmok voltak, azaz a koponyájuk és agyuk fejlett, testük azonban inkább majomszerű. Az afrikai feltárások óta éppen fordítva gondolják: a majmokénál nem sokkal nagyobb (400–500 köbcentis agytérfogatú), de a gerincoszlophoz nem középen, hanem hátrább csatlakozó koponya egyre emberibb testhez tartozik; felegyenesedve jár, lábujjai előre néznek, és hébe-hóba már kezdetlegesebb kőeszközöket is készít. Az *Australopithecus*oknak lapos a homlokuk, előreugrik az arccsontjuk, boltozatos a mellkasuk, és majomszerűen hosszú a karjuk. Alacsonyak, a hímek a nőstények méretének és súlyának csaknem dupláját teszik ki. Összességében tehát egyszerre hasonlítanak a majmokhoz és a korai emberekhez.

Az *Australopithecus africanus* szó szerint „afrikai déli majmot” jelent – a félrevezető elnevezés jól jelzi, mennyire keveset tudtak még az emberelődökről akkoriban. Ezen nincs mit csodálkozni: mai tudásunkon is hatalmasakat kacagnak majd a jövő században. Hiszen az újabb és újabb leletek ellenére még mindig nem tudjuk, hogyan kapcsolódtak egymáshoz az emberelődök, például a körülbelül 5 millió éve megjelent és 1 millió éve kihalt *Australopithecus*ok a *Homo erectus*hoz és a többi igazi előemberhez. Sőt, azt sem tudjuk, hogy 6–7 millió évvel

ezelőtt pontosan hogyan vált el a csimpánzok fejlődése az emberelődökétől, és valóban igaz-e az a viszonylag új elmélet, mely szerint a két időszak között a part menti sekély vizekben élő majmok egyenesedtek fel először, vettek fel emberszerű tulajdonságokat és külső jellegzetességeket. Vagy a két lábra állás már évmilliókkal korábban bekövetkezett...?

De ne szaladjunk ilyen messzire a hullámok hátán, maradjunk inkább a bánya mélyénél. Próbáljuk a kőbarlangokból kilesni a titkot, mi történhetett a „taungi gyermekkel”.

Hajnal óta vándorolt a horda. A fás, bokros területek időnként nyílt, füves térnek adták át helyüket a szavannán, ahogy lassan előrehaladtak. Nem volt sietős a dolguk, a fő, hogy elég ételmet találjanak a hímeknek (időről időre összezsáptak az ellenséges, területükön kóborló hordákkal), a nőstényeknek (többüknek is a szőrébe kapaszkodott a kicsinye), és a még csak néhány hónaposoknak vagy pár éveseknek – ezek még alig tudtak gondoskodni magukról. A horda tagjai felugrottak a fákra, kicsit megpihentek, a termést tépkedték, majd újra a földre ereszkedtek, szétszéledtek a bozótosban: ki magokat vagy bogyókat szedgetett, mások hangyabolyok után kutattak, és elégedetten tömték szájukba az utánpótlást, vagy játékos és vad rikoltozással és fogcsattogtatással múltatták az időt. Hangosak voltak és óvatlanok. Biztonságban érezték magukat, mert összetartottak, mindig volt elég táplálékuk, és kőről kőre, fűszálról fűszálra

ismerték a környező szavannát. A sziklatömböt is, ahouá tartottak. Talán a vízmosás volt még ilyen jó, ahol bolondozni is lehetett és bőven volt zsákmány; meg hát az erdő: az erdő, ahol minden elérhető volt, de ahonnan gyakran hiányosan bukkant elő a horda. A veszély, amit ők jelentettek a környezetükre, nem különbözött a rájuk leső, kúszó, mászó, ugró, repülő veszedelemtől – tartottak tőle, de a félelem része volt az életüknek, ugyanolyan természetes eleme, mint nappal a nap és éjjel a hold. Most mintha vijjogott volna valami. Az egyik percben még nyüzsgött az élettől a szikla, a fű is zizegett, a szél legyezgette a fák és bokrok koronáját. A következő pillanatban semmi nem mozdult, megmerevedtek az ágak,

a zsákmány hirtelen elillant az orruk előtt. A legnagyobb hím figyelmeztette az összehúzódo csoportot; volt, aki felegyenesedve vizslatta a környéket, mások összegörnyedve szimatoltak, de egyikük sem merte folytatni, amit azelőtt csinált. Egy árnyék suhant el, vagy még annyi se – hirtelen hűvösebb lett a levegő. Szétrebbent a csapat. Villámgyorsan tűntek el: ki a magasba, ki a szikla belsejébe, ki vissza a sűrűbe. De amikor megint összegyűltek, és sietősen tovább kacsztak a szikla környékéről, egyikük (fejletlenebb a nagyoknál, de elég önálló, hogy a maga útját keresse) már hiányzott.

A 2,5-3 millió évvel később előkerült koponya tetején kisebb sérülés látszott, erőszakos esemény nyoma. Nem tudták mire vélni. Nagymacska lehetett, gondolták, amelyik képes a fiatalon is 10-12 kilós „majomembert” elcipelni.

Aztán az 1990-es években egy tudóscsoport új elmélettel állt elő: óriási sas volt a tettes. Ebben sokan kételkedtek. Hogy tudna egy sas, bármilyen hatalmas is, ilyen nagytestű állatokra vadászni? Más kutatók bebizonyították: igenis létezik ilyen faj a ma élő afrikai sasok között is. Két évvel ezelőtt újra belenéztek hát a már több mint nyolc évtizede porosodó koponyába, és a szemüregben megtalálták azokat a jellegzetes karom- és csőrnyomokat, amelyeket a pillanat tört része alatt lecsapó sas ejt áldozatán. De nézzük csak tovább, mi történhetett.

Öt teljes hónapig tartott, amíg a madár párjával együtt megépítette az óriási fészket. Súlyosan nehezedett

a fakoronára, a mélyében akár egy antilop is elfért volna, nemhogy a friss, zöld és a száraz, fakó ágak között megbújó tojások, majd a pelyhes fiókák. A kikelés óta már másfél holdtölte is elmúlt, megkezdődtek az első szárnypróbálgatások. A sasnak zsákmányt kellett szereznie. A hatalmas karmokhoz, az erős, tömzsi testhez, a csontrepesztő csőrhöz, a fejen meredező tarajhoz nagy étvágy társult, különösen, hogy a többiekéről is gondoskodnia kellett. És ez még hónapokig így marad. A fiókák türelmetlenül vijjogtak és nyújtogatták nyakukat a fészek szélén. Kvi-kvi-kvi-kvi! – az izgatott sürgetés közben már a fészek széléből kiálló gallyakat tépkedték, és ide-oda forgatták a fejüket.

Indult. A sziklánál mindig történik valami. Ma nem elégedhet meg pár kisebb madárral, mint a múltkor. Szinte függőlegesen emelkedett fel a fáról, majd ráerős szárnycsapásokkal távolodott a fészektől, de még sokáig hallotta a fiókák hívó szavát. Nem csalódott. A sziklánál majmokat látott.

Szörösek, de már nem ugrálnak ágról ágra, mint kisebb rokonaik, inkább két fa között a földön dülöngélnék. Jó nagyok, biztosan erősek is. Talán nem mindegyik... A sas nesztelenül siklott át a sziklát körbefogó magasabb fák egyikére. A szárnya sem rezzent, amint lebukott a mellette állóra – mindig lejjebb, egyre közelebb a földhöz. Az egyik kisebb majom elszakadt a többitől: valami üregbe nyúlkkált, közel a fához, a szikla aljánál. A sas kimeredt szemmel, moccsanatlanul várt, majd kecsesen lehullott az ágról. Mint a kő, zuhant. Csak a

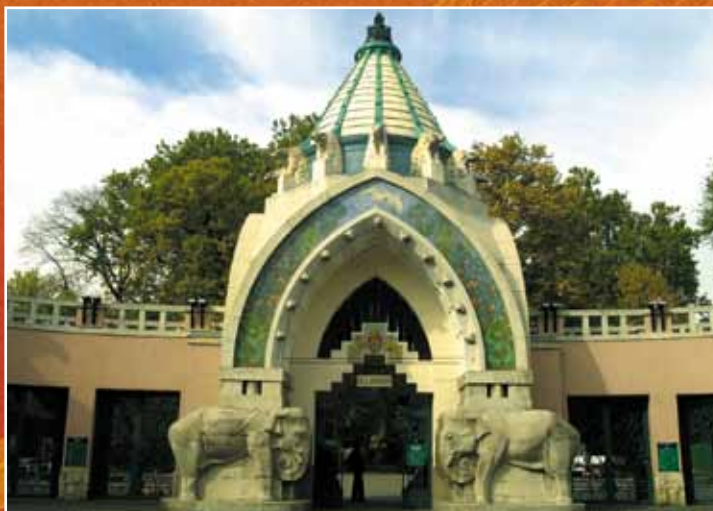
végén nyitotta szét szárnyát, rövid fékezéssel egyenesen a majom fején landolt, mélyen belekapaszkodott, és belevájta csőrét.

Az afrikai koronás karvaly-sas képességei hasonlóak, mint több millió évvel ezelőtt élt elődjéé – amelyik valószínűleg a „taungi gyermeket” is elpusztította. Nem a legnagyobb, de az egyik legerősebb ma élő sasfélé: a 80-90 centiméter magas, 1,5-2,1 méter szárnyfeszávolságú, 3,5-5,5 kilogramm súlyú ragadozó madár magánál négyszer-öttször nehezebb, 20 kilós állatokat is el tud ejteni.

Egyes elgondolások szerint az emberek elődeit fenyegető állandó veszedelem elleni védekezés indította el az emberszabásúakat az emberré válás útján. Vagyis – bármilyen furcsán hangzik – tulajdonképpen hálásak lehetünk annak a koronás sasnak... Az ember elődei a veszedelmes ragadozókkal vívott állandó harcból az *Australopithecus* korában, és még azt követően is, győztesen kerültek ki, pedig sokszor vesztesre álltak. Taung kőfejtőjét a világörökség részének nyilvánították, a természetet azonban még ma is le akarja győzni az emberiség. De a „győzelemnek” súlyos ára van. A koronás karvaly-sas még viszonylag nagy számban él Kelet- és Dél-Afrikában, bár az erdőirtás és iparosítás miatt élőhelye egyre zsugorodik. Rokona, a madagaszkári koronás karvaly-sas már az ember elszaporodásával egy időben kihalt. Ez a folyamat napjainkban jelentősen felgyorsult: a tudósok becslései szerint évente 30-50 ezer állat- és növényfaj tűnik el véglegesen a Földről, és ezért elsősorban az ember a felelős.

GYÖRFFY IVÁN

A Fővárosi Állat- és Növénykert hangulatos, műemléki otlatom alatt álló környezetében 730 állatfaj ötezer egyede, és kétezer különféle növény látható. Az érdekességek közé tartozik a tengeri akvárium, a trópusok élővilágát bemutató Pálmaház, a majmok és madarak gazdag gyűjteménye, a rendszeresen szaporodó nagymacskák, valamint az elefántok, a vízilovak és az orrszarvúk. Idén nyílik meg az új, tágas orangután- és gorillakifutó és a zsiráfok, antilopok és más afrikai állatok számára épült szavannakifutó. Az Állatkert az év minden napján látogatható!

» NÉZZÜK EGYÜTT

Csontváry Kosztká Tivadar képeit

Csontváry nevét hallhattad, olvashattad már, éppúgy, mint Bartók Béláét vagy Ady Endréét: ismerősen csengenek. A 20. század nagy magyar művészei ők: egy festő, egy zeneszerző, egy költő. Sajnos, többen ismerik a nevüket, hírlí-
ket, mint a műveiket – de remélem, te nem elégszel meg ennyivel, és kíváncsi vagy, miért nagy a nagy, például festőnk, akinek teljes neve Csontváry Kosztká Tivadar. Itt látod

önarcképének részletét, amit több mint száz évvel ezelőtt, 1894 és 1896 között készített. Ekkor már elmúlt negyvenéves. Münchenben tanult festeni. Kicsit szigorúan néz, ugye? Arca feszült, figyelmes. A szemét kerekíti, de nem rád néz! Saját vonásait szemléli, tükör előtt ül. Ilyennek látja önmagát.

Minden festő másképpen látja és festi meg a világot. Még a fényképezők is más és más képet készítenek ugyanarról a tárgyról. Hát még a festők, akik a véleményüket, érzéseiket és gondolataikat szabadabban érzékeltetik. Manapság sok olyan festményt láthatsz, amelyiken nem ismered fel a való világ egy-egy darabját, nem mondhatod meg, hogy lovat vagy virágot ábrázol. Csontváry nem ilyeneket festett, de a fényképezőgép képeitől is messze vannak művei. Gyermekkora óta különös érzékenységgel figyelte a természetet. Gyógyszerészetet tanult, egy ideig kereskedelemmel is foglalkozott. Huszonegy éves korában a Magas-Tátrában vállalt munkát, és gyönyörködött a tájban.

„Hajnalban – írja önéletrajzában – nap nap után a lángoló Kárpátokat figyelem...” Egyik délután ismeretlen, senkitől sem származó hangot hallott, amely ezt mondta neki:

„Te leszel a világ legnagyobb napút festője.”

Ha végiglapozol egy Csontváry-albumot – a könyvtárban megtalálod! –, sok különös, régies, mesés alakot, tájat láthatsz. Erős, izzó színeket, furcsa fényeket, a hold és a villany világosságában ragyogó fákat, mint ezen a kis részleten is. Keresd meg a hozzá tartozó teljes képet, aztán a fenti lovasokkal – egy másik kép részlete – sétalovagolj át a következő oldalra!

Hídon átvonuló társaság

Ha alaposan megnézted a festményt, és megtetszett neked, gondolkodjunk róla, idézzük fel egy-egy részletét. Különös kép. A festő soha nem állította ki, nem említi írásaiban sem. Feltehetőleg 1903-ban készült, 60x72 centiméteres. Tíz felnőtt és egy pólyás baba – ennyi a társaság. Nem kirándulók, nem menekülők. Egy mese, egy álmokép alakjai.

A társaság csoportokra tagolható. Balról jobbra haladva először a két díszes ruhájú férfi lovast látjuk. Kalapjukon egy-egy piros toll lengedez. Talán barátok. Vagy vetélytársak? Mindkettőnek tetszik a fehér lovon ülő, kék ruhás hölgy? Ők hárman szorosabban tartoznak egymáshoz, és külön meséjük van a mesében? Elképzelhető. Ha pedig Csontváry minden munkáját egy óriási álmokép-ként gondold el, ezeket a sétalovaglókát másutt is felbukkanni látod. Hol?

A híd közepén áll egy kis család. Apa, anya és az anya karjában a pólyás. Talán hozzájuk tartozik a fekete ruhás férfi is a teherhordó állattal, aki éppen elmenni látszik.

A harmadik csoport tagjai egy száraz, fenyegetően kopár fa tövében üldögélnek. Igaz, a köpenyébe burkolózó sötét alak hátat fordít nekik, magába zárkózik. Valami rosszat forral talán. Egy álomban minden megtörténhet, ezért minden bizonytalan. Csak a kép biztos, és hogy késő délután van. A lemenő naptól megvilágított sárgás ég és a kékbe hanyatló hegy előtt vörös fa pompázik. Kicsit sötét az egész kép középső tere, jön az este – fűben, fában, folyóban és dombvonulatban ott van már.

Te hogyan folytatnád ezt a mesét? Kik ezek? Mi a nevük? Honnan jönnek és hova mennek? Keress még Csontváry művei között hidat ábrázoló festményt! Írd meg, mi jutott eszedbe a képről!

Mesés a magyar festészet – a legmesésebbek közé tartoznak Gulácsy Lajos művei. A nagy piktor megelevenedett képeit, szereplőit a győri Vaskakas Bábszínház VIRÁGÜNNEP című előadásain már most is nézheted, hallgathatod: elképzeld, hogy ott vagy az Óperenciás-tengeren is túl található Naxonxipánban, és izgulhatsz, hogy a virágok legyőzik-e a gonoszok kezében sersistergő Múltényt. Mintha álmodnál, és mégsem. Mintha ott ülnél te is a Cökpôn cukrászdában, és rajtad is múlna: Tafkó Birgut és társai képesek-e olyan létrát ácsolni, ami fölér a Holdba – fölér-e rajta Tafkó, hogy megpucolja az égitestet, és visszatér-e?

Virágünnep

Gulácsy Lajos írásaiból,
Horgas Béla *Egy éj a Holdon is túl*
című mesejátékának felhasználásával
írta: *Szabó Attila*
Rendező: *Szabó Attila*
Zeneszerző: *Rozs Tamás*
Tervező: *Bartal Kiss Rita*
(*Blattner-díjas*)
Jelmez: *Fekete Dóra*

Játsszák:

Piktor Lajos, Rózsalovag és Piripiri nagyherceg: *Szúkenyik Tamás*

Tafkó Birgut: *Jáger András*

Bolboll anyó és Pulipull bátyó: *Ragán Edit*

Holdkifli hercegisasszony és Bucurka: *Mákszem Lenke*

Papik tizedes: *Rab Viki*

Romoronda: *Kocsis Rozí (Blattner-díjas)*

Hutterton és Bamm: *Pethő Gergő*

VASKAKAS Bábszínház

9021 Győr

Aradi vértanúk útja 23.

Tel: 96-512-690

www.vaskakas.hu

2008. márciusi előadások:

9. vasárnap, 11. kedd,

12. szerda, 13. csütörtök,

14. péntek, 18. kedd

10.00 órákor

Az utazás elkezdődik

A nyári vakációig még van néhány hónap, de tervezni már lehet, különösen ha utazni szeretnél. Mit szólnál hozzá, ha idén különös és távoli vidékre mennénk? Ne aggódj: képzeletben utazunk, a zsebpénzedet nem erre fogjuk költeni! Hová is utazunk? Lássuk csak... Hát persze, hogy a Holdra! A Hold Földünk egyetlen, hűséges égi kísérője. Sok-sok évmillió óta követi Nap körüli útján, miközben havonta egyszer körbejár minket. A Nap családjában, vagyis a Naprendszerben a Hold a hozzánk legközelebbi égitest. Szépsége, titokzatos fénye, éjszakáról éjszakára változó alakja miatt szinte minden nép csodálta a Holdat. Sok helyütt istenként vagy istennőként tisztelték, s valóban hat is a Földre, járása miatt a tengerek szintje rendszeres időközönként megemelkedik (ez a dagály), aztán visszahúzódik (ez meg az apály).

Bár a Hold alig harmadakkora golyóbis, mint a Föld, az egyetlen, amelynek felszínét akár szabad szemmel is megfigyelheted. A Föld bolygótestvérei messzebb vannak, így sokkal apróbbnak látszanak, szabad szemmel megkülönböztethetetlenek a csillagoktól. Erről magad is meggyőződhetsz, ha derült estén felnézel a Holdra: tányérján világosabb-sötétebb foltokat láthatsz. Vagy még jobb, ha idősebb családtagjaidat megkérdezed: nincs-e valakinek bármilyen egyszerű látcsöve, amit kölcsönkérhetnél, vagy együtt használhatnátok? Lehet akár a nagy színházi látcsöve, vagy egy komolyabb madárfigyelő látcső – ha a Holdra irányítod, már részleteket is megfigyelhetsz a felszínén. Több száz évvel ezelőtt még úgy gondolták, a Hold sötét foltjai hatalmas tengerek, ezért sok helynek a Holdon „vizes” neveket adtak: van Viharok Óceánja, Esők Tengere, Nyugalom Tengere, Szívárvány-öböl, többféle „mocsár” és más efféle. Azóta tudjuk, hogy a Holdon nemhogy óceánok nem hullámszanak, de egy csepp víz nem sok, annyit sem találni a felszínen. Hoppá, írd is fel egy papírra: ha a Holdra utazunk, vizet el ne felejtünk magunkkal vinni!

Ha tovább vizsgálod a Holdat, esetleg nagyobb távcsövön át, láthatod, hogy a tengereken kívül furcsa, kör alakú mélyedések szabdalják a felszínt, egymás hegyén-hátán. Vannak kisebbek-nagyobbak, szép szabályosak, és olyanok, amiknek a falából nagy darabok hiányoznak. Némelyik felszíne mintha sima volna, akár a tükör, másokban meg hegycsúcsok magasodnak – és ezek mik lehetnek? Kráterek: a Hold sebhelyei, melyeket a felszínére hullott apró égitestek ütöttek. A Holdon százával-ezrével találni ilyeneket. A krátereket régi szokás szerint tudósokról, leginkább csillagászokról

neveztek el. Sok krátert régen élt híres emberekről, például nagy görögökről (Archimédesz, Thálész, Plátón), de mi magyarok is büszkék lehetünk, hiszen létezik például Hell-kráter (Hell Miksa csillagászról, aki Vardö szigetén megfigyelte a Vénusz bolygó átvonulását a napkorong előtt), vagy ott van a Zách-kráter (Zách Ferenc Xavér szervezte az „Égi rendőrség” nevű társaságot, amelynek tagjai az első kisbolygókat felfedezték).

No, álljunk csak meg egy pillanatra! Ha a Holdon a sok-sok krátert a Naprendszerben repkedő kisebb testek ütötték, vajon a többi bolygón is vannak kráterek? Vannak bizony! Szinte mindegyik bolygón találunk kisebb-nagyobb krátereket, kivéve persze azokat az óriásokat, amelyeknek nincs olyan szilárd felszíne, mint Földünknek. A Jupiter, a Szaturnusz, az Uránusz és a Neptunusz hatalmas gázbolygók. Ha hullik is rájuk valami, a gázburok gyorsan összezáródik – egy idő után meg sem mondanánk, hogy valami történt ott. „De hát a Föld nem ilyen gázóriás, mégsem tudok egy kráterről sem a városban!” – mondhatod. Igazad van! De felettünk, szerencsénkre, ott van a hatalmas levegőóceán. Olyan vastag, hogy

„De hát a Föld nem ilyen gázóriás, mégsem tudok egy kráterről sem a városban!” – mondhatod. Igazad van!

amikor egy kőszáló, kisebb szikla célba veszi a Földet, még mielőtt leeshetne és krátert üthetne, a levegőben lelassul, és az erős súrlódástól elég, elpárolog. Láttál már hullócsillagot? Ezek az égen hirtelen feltűnő, gyorsan száguldó fényes csillagok pont ilyen, a légkörben épp elég apró kavicsok. A legtöbb hullócsillagot, vagyis meteort apró szemcsék alkotják, amik alig nagyobbak egy porszemnél. A borsószemnél kissé nagyobb meteorok már olyan fényes hullócsillagnak látszanak, hogy mindenki felkapja a fejét, mert rövid ideig a teleholdhoz hasonlóan erős fénnel világítanak. Ritka eset, hogy egy nagyobb meteor leessen a Földre, és krátert üssön.

Ha a Földön nincsenek kráterek, mert a légkör megvéd minket, akkor a Holdat semmi sem védi? Ott nincs légkör? Nincs bizony! Ha utazunk, jó sok levegőt is magunkkal kell vinnünk – ugyanúgy, ahogyan a mélybe merülő búvárok teszik. És ha már itt tartunk: vízünk tehát vizet és levegőt (meg persze sok szendvicset), de miféle ruhát vigyünk? Azt már tudjuk, hogy nincs levegő, tehát szeles idő nem lesz, de vajon meleg van ott, vagy hideg? Sapkát-sálat vigyünk, vagy rövidnadrágot? Napszemüveg kell-e? Egyik sem jó! Teljesen új ruhára lesz szükségünk. A Holdon nincs levegő, nincs, ami valamelyest is enyhítse az izzó Nap perzselő sugarait. Amikor a Nap magasan süt a Holdon, nem ritka, hogy akár 180 fokra is felmelegszik a felszín. Emlékszel, milyen meleg volt tavaly nyáron? Sokfelé napokig a 40 fokot is elérte a hőmérő. Képzeld el, mi ez a 40 fok a 180 fokos hőséghez képest! Ha pedig a Holdon beköszönt az éjszaka, az egész megfordul. Biztosan tudod, hogy felhőtlen éjszakákon hidegebb van, mert ilyenkor a napközben összegyűlt meleg akadálytalanul elillan. Felhős éjszakákon a felhőtakaró, mint nagy paplan, a Földön tartja a meleget. De a Holdon nemhogy felhők, levegő sincs, így a felforrósodott sziklák gyorsan kihűlnek. Akár -150 fokot is mutathat a hőmérő. Nálunk kemény télen „csak” -15, esetleg -20 fok lehet – sokkal melegebb, mint egy holdbéli éjszaka!

Szerencsére okos mérnökök tudnak olyan ruhát készíteni, amiben egyformán kényelmesen érezzük magunkat nappal és éjszaka. Belsejébe állandóan áramlik a hátunkon levő tartályokból a Földről vitt levegő, a beleszerelt számítógép ügyel, hogy odabent mindig kellemes meleg legyen – ne fázunk, és ne is izzadjunk meg. A ruhánk, amit szkafandernek hívnak, mindannyiunkra egyéni méret szerint készült, teljesen befedi testünket. Nagy csizma, kabát, kesztyűk tartoznak hozzá.

Sehol nem lehet rajta rés! Hatalmas, gömb alakú sisak kerül a fejünkre. Ennek üvege, mint a napszemüveg: kiszűri a Nap káros sugarait.

Most már csak a szkafanderünk van nálunk, mindjárt belebújunk. A többi felszerelésünket (a szendvicseket, a sok levegőt és vizet, váltás fehérneműket, elalváshoz könyveket és plüssmacikat) már becsomagolták, és a bőröndöket szép rendesen beszájzták a Holdhoz induló űrhajóba. Ideje, hogy elköszönjünk!

Az itthon maradottaknak nem tudunk integetni a rakétából. Az indítóállás messze van az indítóközponttól, külön busszal érkezünk a rakétához. A szánk tátva marad a szkafander hatalmas gömbjében. Mekkora ez a jármű! Ahhoz, hogy a Holdra repítsen, borzasztó sok üzemanyagra van szükség, ami a félelmetesen erős rakétamotorokat táplálja majd. Az űrhajónk, ami a rakéta csúcsán üldögél, több mint 100 méteres magasságban alig látszik. Magasabb ez, mintha 4, egyenként 10 emeletes panelházat tennénk egymásra! Ilyen magasra nem is gyalogolhatunk fel, beszállunk hát a liftbe, ami pár perc alatt felemel a folyosóhoz. Ezen végigsétálva besegítenek minket az űrhajó ajtaján, és beszájznak az üléseinkbe. Nagy, piros kijelzőn számokat látunk felvillanni szép sorjában visszafelé. Amint megpillantjuk a nullát, hatalmas robajjal beindulnak a rakéta hajtóművei, és az egész szerkezet remegni kezd, mintha nem tudná eldönteni, induljon-e, vagy inkább maradjon itt a Földön. A rakéta aljából előtörő forró gázcsóva lassan-lassan mozgásba lendíti az űrhajónkat. Egyre gyorsulva megindul felfelé. Pár másodperc múlva már gyorsabban száguld, mint a leggyorsabb versenyautó a Földön. Miközben egyre tovább gyorsulunk, az autóról eszünkbe jut, hogy apa biztosan nem örülne egy ilyen járgánynak! Ez a szörnyeteg alig pár perc alatt, amíg a földi légkör fölé emel minket, annyi üzemanyagot emészt el, amivel több tíz- vagy százezer rendes autót tankolhatna tele gazdája.

Miután a hajtóművek leálltak, űrhajónk egy ideig a Föld körül kering. Remek alkalom, hogy készítsünk magunkról pár fényképet emlékébe! Kitekintünk az ablakon, gyönyörködünk a jó öreg Földben, ahonnan elindultunk. Barátságos, kékes színű, felhőkkel, óceánokkal és szárazföldekkel díszített bolygó! Mindannyiunk közös otthona. A szemközti ablakon kinézve mintha mindennek az ellentétét látnánk. Végtelen, hideg, üres feketeség, amiben milliószámra sziporkáznak a színes csillagok, sokkalta fényesebben, mint ahogyan a legsötétebb, legtisztább nyári éjszakán látjuk a kertből. Fejünk helyett a szkafanderre csapunk: persze, itt már nincs felettünk a vastag levegőóceán, ami elhomályosíthatná a csillagok fényét – akadálytalanul jut szemünkbe roppant messzeségből érkező fényük.

Néhány Föld körüli fordulat megtétele után megint bekapcsolódnak a hajtóművek, enyhe lökést érzünk, ismét gyorsulunk. Ezzel kezdetét veszi utazásunk második része – immár valóban megindultunk a Hold felé! Hosszú úton – például vonaton – egy idő után elunhatja magát az ember. Ilyenkor remekül lehet kártyázni vagy más társasjátékot játszani, olvasni, pihenni. Erre nekünk is bőven lesz időnk. Utunk a Holdig csaknem 2 napig tart. Hát ez meg hogy lehetséges? Az előbb azt mondtuk, hogy űrhajónk gyorsabban száguld, mint a repülőgépek. A Holdig vezető út sokkal hosszabb, mint bármiféle túra, amit a Földön tehetnénk. Ha kifeszítenénk egy hosszú kötelet a Föld és a Hold közé, ezt a kötelet majdnem tízszer tekerhetnénk fel a Föld egyenlítőjére. Vagy másképp, ha autóba pattannánk, és oda-vissza autóznánk Budapest és Bécs között, ezt az utat közel 1600-szor kellene megtennünk. Ekkora a távolság a Föld és a Hold között.

Pedig a Föld és a Hold – ha a Naprendszerhez és a csillagvilághoz mérjük – nagyon is közel vannak egymáshoz. A Mars bolygóhoz például nem 2-3 napot, hanem közel 9 hónapot kellene úton lenni. Nagyon-nagyon unalmas és hosszú út. A tudósoknak is fejtörést okoz, hogyan utazhatnak emberek együtt ilyen hosszú ideig! Persze, csak nekünk, embereknek tűnnek olyan borzasztó nagyok az ilyen távolságok. De vegyük csak példának a fürge fény sugarat! Azt hihetnénk – és sok-sok évszázadon át komolyan így is gondolták – hogy a fény végtelenül gyorsan halad. Ma már tudjuk, ez nem így van, bár a mi számunkra ez a sebesség elképzelhetetlenül nagy. Ha készítenénk egy hatalmas kábelt, amivel körbevennénk a földi egyenlítőt, a benne száguldó fény sugar egyetlen másodperc alatt majdnem nyolcszor körberohanná a Földet. Ennél gyorsabban haladó dolog nem is létezhet. A Hold viszont már a fény számára is mérhető messzeségben van. A közel 380 ezer kilométeres távolságot a fény sugar kicsit több mint egy másodperc alatt teszi meg. Erre jó lesz figyelni, ha a Holdról hazatelefonálunk! Üzeneteink is a fény sebességével haladnak, vagyis kicsit több mint egy másodpercig tart, míg hazaérnek. Mikor meghallják az otthoniak a hangunkat, és válaszolnak, az ő szavaik is ugyanennyit utaznak a Holdig, vissza hozzánk. Nem szabad meglepődni, ha a „Hogy vagytok?” kérdésre a válasz csak majdnem három másodperc múlva érkezik meg.

A közel 380 ezer kilométeres távolságot a fény sugar kicsit több mint egy másodperc alatt teszi meg. Erre jó lesz figyelni, ha a Holdról hazatelefonálunk!

A hatalmas távolságokon gondolkodva egészen elrepült az idő. Arra eszmélünk, hogy a kabin halovány világítását egyre inkább túlragyogja a jobb oldali ablakon beömlő fény. Mi lehet az? Gyorsan odadugjuk a fejünket, és kipillantunk. Bár ne tettük volna! Már egészen közel járunk a Holdhoz – erős fénye szinte belehasít sötétséghez szokott szemünkbe. Néhány másodperc eltelik, mire eltűnnek a kis szikrázó karikák a szemünk elől, és ekkor azt is észrevesszük, hogy a műszerek jelzése szerint megkezdődött a fékezés. Megérkeztünk! Az űrhajó először Hold körüli pályára áll. Most már óvatosabban nézünk ki az ablakon, de nem tudunk többé elszakadni a látványtól. A Hold képe már akkora, hogy egy pillantással át sem látjuk, fejünket ide-oda kell forgatnunk. Mindenfelé kisebb nagyobb sziklák, kráterek, hegyvonulatok, fekete-fehér, kietlen és élettelen, de lenyűgözően gyönyörű táj tárul elénk. Ami a Földről tükörsima területnek tűnt, valójában apró kráterekkel teleszórt, dimbes-dombos pusztaság.

Valami azért furcsa ebben a Holdban! Mintha nem olyan lenne, mint amit otthonról megszoktunk! Mintha más arcát mutatná! Hoppá, tényleg! Hiszen a Hold mindig ugyanazt a felét mutatja a Föld felé. A földi emberek sosem láthatják, nem tudhatják, mi van a Hold túlsó oldalán. Most viszont az űrhajónkkal körülötte keringünk, és rövidesen a túloldalt is megszemlélhetjük! Igaz, csak egyszer haladunk el felette, de így is van időnk észrevenni, hogy a túloldalon csak egyetlen nagy „tenger” van. (Egyébként a teljes holdkorong kráterekkel tarkított.) Aztán beindulnak a fékezőrakéták, érezzük, hogy az űrhajó lassul, és a Hold felé süllyed. A kráterek egyre nagyobbak. A kabin kissé elfordul, és tovább ereszkedik, miközben mi az ablakokon át egy ideig csak a csillagokat látjuk. Később már azokat sem. A Hold egész felszínét nagyon finom por borítja, ezt az űrhajó rakétái most szerteszét fújják. Itt gomolyog egy nagy felhő a kabin körül, semmit sem látni, azt sem tudjuk, halad-e a hajó, vagy nem. Egy zökkenés még, egy huppanás, a rakéták morgása megszűnik. Leszálltunk a Holdon! A porfelhő elül, az ablakon kinézve a végtelen krátermezőt látjuk. Ideje készülődni, holnap kiszállunk.

MOLNÁR PÉTER

Volna kedved megnézni a Holdat és más égi csodákat egy igazi nagy csillagászati távcsővel? Vár téged Budapesten a POLARIS CSILLAGVIZSGÁLÓ (III. Ker. Laborc u. 2/c), vagy az ország számos pontján a MAGYAR CSILLAGÁSZATI EGYESÜLET által szervezett bemutatók (http://www.mcse.hu/helyi_csoportok.html)

>> Képes beszéd

Ki rejtőzik a maszk mögött?

Farsang idején végre kibújhatunk a bőrünk möl! Jelmezt vagy maszkot öltve átváltozhatunk bármivé. Most nem tilos a smink, szabad a mimikri! Kedvünkre szépítkézhetünk, de el is csúfíthatjuk magunkat: átfesthetjük az arcunkat, kidekorálhatjuk a testünket, ijesztő díszeket aggathatunk a nyakunkba, bájos mesealakká vagy rémisztő szörnyé válhatunk, tetszés szerint – s mindezt abban a hiszemben, hogy senki sem ismer ránk! (Még talán a mamánk sem – bár az anyáknak röntgenszemük van, és csalhatatlanul fölfedezik csemetéjüket a megtévesztő maskara mögött.)

De milyen érzések hívják elő belőlünk az alakoskodás kényszerét a télűző, tavaszt siettető farsangi mulatságok idején? Nemcsak az évszázadok óta hagyományozódó népszokásokat követjük vízkeresztől hamvazószerdáig, a nagybőjt kezdetéig tartó karneváli időszakban. Ezekben a játékokban közös tapasztalatok, ősi félelmek és vágyak rejtőznek. Szeretnénk erősebbnek látszani, mint amilyenek vagyunk. Reméljük és úgy is érezzük, hogy az ijesztő jelmezek, a kegyetlen erőpróbák, a harsány mulatozás elűzi a fagyos éjszakák gonosz szellemeit, visszaadja a Nap erejét, legyőzi a halált, a hideg évszakot.

Az egyház sokáig az „ördög ünnepe” tartotta a farsangot, amikor az ember a fékevesztett mutatványokban föl szabadul, de el is szabadul, kísérteties bizonytalanságot érez, a kíváncsiság húzza, a félelem visszalöki, a rossz és a jó összekeveredik. Nyerni és veszíteni egyaránt lehet.

A képen látható, festett farsangi maszkot öltő lány szomorú-riadt tekintetében az átváltozás közben megsejtett kettősség, a mutatvány sokfélesége tükröződik. Az elbűvölő arc a rápingált harsány motívumokkal inkább egy bánatos bohócé, aki már nem tudja pontosan, kicsoda. (Érezted már te is, hogy a legvidámabb bohócban is van valami szomorúság?)

Mégis jó évente egyszer, tél végén, tavasz elején kibújni a bőrünkől, hogy rejtőzködő vonásainkat is észrevegyük. Ha megpróbálsz olykor „más” lenni, talán jobban megérted a másikat, és megismered önmagadat is, megtudod: ki rejtőzik a maszk mögött, mennyire különbözel tőle vagy miben, hogyan vagy azonos vele.

VALACHI ANNA | HORVÁTH DÁVID felvétele

Tudok a titkairól

Láttam persze, hogy pénzt meg cigarettát adott annak a férfinak, a pénzt tőlem kérte, a cigarettát meg, azt hiszem, az anyjától lopta – de lehet, hogy egy-egy csomaggal elemelt az üzletből is. Akkor sem árurom el! Ha akármit csinálnak, akkor sem. Zoli a legjobb barátom, és egyedül én tudok a titkairól.

Tavaly még nem ismertük egymást, csak most, ötödik óta járok ebbe az iskolába. Az osztályfőnökünk magyart és angolt tanít, azt mondta, ő mindenkinek új az osztályban, és nem bánja, ha azok, akik alsóban összebarátkoztak, továbbra is egymás mellett ülnek. A lányok nélküle is azt akarták, ami negyedikben volt. Látszott, hogy mind azt akarja, az évnnyitó után mindjárt úgy ültek a padba, de a fiúknál sok változott, elmentek, újak jöttek, végül mégiscsak Edit néninek kellett döntenie, és engem Zoli mellé ültetett. Vagy őt mellém.

Az első nap összebarátkoztunk, én egy nappal előbb születtem – de egy nap nem számít; lestopoltam: a közös születésnap buli nálunk lesz; és amikor anya délután jött

értem, mutattam, ő Zoli, a legjobb barátom, anya meg nevetve kezét nyújtott neki, és azt mondta: András legjobb anyja vagyok. Nem baj, hogy rajtam nevetett, egyáltalán nem fáj, mert örült is – inkább örült, hogy barátot találtam az első nap. A régi iskolában nem volt olyan barátom, mint Zoli, a húgom hat évvel fiatalabb nálam, nincs unokatestvérem meg ilyesmi, és anya nem szeretné, hogy magányos gyerek legyek. Hazafelé elmeséltem, Zoliék milyen szegények, csak anyja van, és két évig intézetben is volt, de megígérte, hogy ha kiveszi az anyja az intézetből, segít otthon, jól tanul, semmi baj nem lesz vele, és hogy esténként egyedül vacsorázik és fekszik le. Még anyám biztatott, hogy hívjam el hozzánk, és szó nélkül betett az uzsonnához még egy mandarint vagy müzliszeletet – valamit, amivel megkínálhattam Zolit.

Azt a férfit láttam már korábban is az iskola körül őgyelegni. Sántított, koszos volt. Virított a zöld meg narancssárga dzsekije és a túlságosan nagy reklámszatyra. Azért volt olyan idétlenül nagy, mert alig valami

löttyögött-kopogott az alján – úgy húzta maga mellett. Máskor csak ült az iskolával szemközti, plexivel fedett buszmegálló padján. Sohasem ült mellé senki, sohasem szólt senkihez, és vele sem beszélt senki.

- Kisfiú... Légy szíves, szólj a Zolikának, hogy jöjjön a kerítéshez!

Engem szólított meg. Két óra lehetett, a többiek ebéd óta a játszótéren voltak, én a szolfézsóra miatt később mentem utánuk. Alig értettem, mit motyog, nagyjából ezt: hogy szóljak Zolinak, menjen a kerítéshez. Mégiscsak megálltam egy pillanatra, ez igaz, meg kellett állnom, különben még ennyit se értettem volna, de nem beszéltem vele. Megráztam a fejem, és szaladtam a parkba, a kerítéssel körülvett játszóhelyünk felé. Zolinak persze elmondtam, hogy mit akart tőlem meg tőle az a férfi. Hajléktalan. Biztosan az. Zoli akkor nem ment a kerítéshez, de valamikor, nem tudom, mikor, talán még aznap, beszélt vele. Lehetséges, hogy odaállt eléje, és megkérdezte, honnan tudja a nevét. Vagy miért ólálkodik körülötte. Nem tudom, hogy belekevert-e engem is, vagy nem. És hogy mielőtt szóba állt azzal a férfival, gondolta-e, hogy az apja, és azért állt-e vele szóba.

- Az apám. Egészen biztos, hogy az apám. Mindent tud rólam meg anyuról. Anyu kidobta, amikor én hároméves voltam, és most már nincs se családja, se otthona, se munkája. Azt mondta, látni akart, mielőtt elpusztul, mert szeret engem... és kért, hogy ne áruljam el senkinek... én nem is fogom... anyunak főleg nem... de neked az más...

Megígértem, hogy mindenben segítek, de azt is mondtam, hogy vigyázzon, ne higgyen el mindent annak az embernek, mert lehetnek rossz szándékai, és úgy kérdezzesse ki az anyját, hogy ne fogjon gyanút. Mindent megbeszéltünk, hogy fogunk nyomozni. Láttam, Zoli azt akarja, hogy igaz legyen: az apja az az ember. Azt akarta, hogy legyen apja, és már előre tudja, az anyjától semmi újat nem várhat.

- Ha kérdeztem, meghalt-e apám, mindig azt felelte: olyan, mintha meghalt volna. De ez azt jelenti, hogy igaziból nem halt meg... Anyu soha nem is sajnálta... még egy fényképet sem találtam róla, és a nagynéném, anyu testvére, aki néha-néha meglátogat minket, mocskos személtládának nevezte... azt mondta, nem is ember az, aki nem törődik a gyerekével, és jobb nekünk, hogy eltűnt az életünkéből... Szóval az apám. Hétszentség. Ezt nem kell nyomozni... és anyunak biztosan igaza van... meg a nagynénémnek is... csak ők azt nem érthetik, hogy mégis szeret engem, és joga van a gyerekéhez...

Vigyáznunk kellett, hogy senki se vegye észre, amikor beszél azzal a férfival – pár szót csak, nem akarták egymást megölelni vagy ilyesmi –, és ezt-azt ad neki. Kaját én szállítottam, amit Zoli továbbpasszolhatott, valamennyi pénzem is volt, de mondtam, hogy cigarettát meg italt ne adjon. Azt hiszem, italt tényleg nem dugdosott neki.

- És ez meddig lesz? – kérdeztem egyszer, de aztán napokig könyörögtem neki, hogy felejtse el meg ne

úgy gondolja, hogy egyáltalán nem akarok kiszállni, és megesküdtem, hogy akármilyen történik, nem árulom el.

Egyikünk sem tudja, hogyan fedezte fel az anyja a titkos kapcsolatot, de felfedezte, és nem is náluk, a lakásukban borult ki, hanem berontott az iskolába, óra közben be az osztályba, az irodában megtudta, hogy az osztályfőnökünk épp nálunk tart órát, és Edit néni meg az egész osztály előtt rárontott Zolira, hogy milyen az a fiú, akit egy züllött alak behálózhat, aki lopkod az anyjától,

hogy ő évek óta attól retteg, megszedíti valaki a gyerekét, mert hiszékeny, a tulajdon gyerekét csak ismeri, azért kérte mindig, megszámlálhatatlanul sokszor kérte, hogy ne titkoljon előle semmit, de Zoli becsapta, és ő most tudni akarja, legalább most tudhassa, mit mondott, mit hazudott, és egyáltalán honnan került elő az a szennyláda, mindent tudni akar, világosan látni, és

most, azonnal, mert nem tűrheti, hogy a fia is züllött, rohadt alak legyen, és ha Zoli bármiben hazudik neki, ha egy mukknyit hazudik, ő visszaviszi az intézetbe.

Edit néninek sikerült valahogy kivinni a teremből. Mi egy darabig még maradhattunk. Mindenki mozdulatlanul ült, egy pissz nem sok, annyi se hallatszott. Zolival csak összenéztünk, tudhatta, hogy velem vagyok. Ha akármilyen lesz, akkor is megvédem. Még a csöngetés előtt kihívta Edit néni előbb Zolit, aztán pár perc múlva engem is. Az igazgató szobájában voltunk,

négyen. Edit néni engem meg is simogatott, és végig nekem magyarázta, hogy Zoli anyukája azért olyan dühös, mert félti a fiát, mert szóba állni egy csavargóval – így mondta: csavargó – rettentő veszélyes, mert már elég nagyok vagyunk ahhoz, hogy tudjuk: vannak olyan emberek, akik bántani is képesek kisfiúkat... Rettentő hosszan mondta, azt hiszem, azért, hogy közben mindenki lecsillapodhasson, de én inkább reszketni kezdtem. Valami hidegrázás jött rám, vacogtam és

reszkettem, mintha félnék. Anyyira nem akartam, hogy azt higgyék, félek, hogy ettől még jobban reszkettem. Két perc alatt felszökött a lázam, Edit néni meg, mintha az én rosszullétem ráébresztené, hogy nem tud jól tenni, sőt, semmit se tud itt tenni, sírós-sípítósan kérte Zoli anyját, menjen most el... most el... majd... majd... és felhívta az én anyámat.

Anya tíz perc múlva taxival jött, azzal a taxival haza is vitt, én végig

motyogtam, hogy Zoli... Zoli is jöjjön hozzánk... Zoli... Ő meg dédelgetett, hogy jól van, jön majd... majd... majd...

Anyát csak az izgatta, mi bajom van és mi lesz velem, és amikor apát felhívta, azt mesélte: engem valami nagyon csúnya és nagyon sötét dologba akartak keverni, és azt hiszi, azért lettem lázas. Még nem hívja az orvost, még vár kicsit... még vár... És ő is olyan sírósan-sípítósan kérdezte, hogy milyen világ ez, ahol a gyerekeket?... milyen világ ez?!

KÁMÁN BALÁZS

>> PEGAZUS HÁTÁN

Glamis-kastély

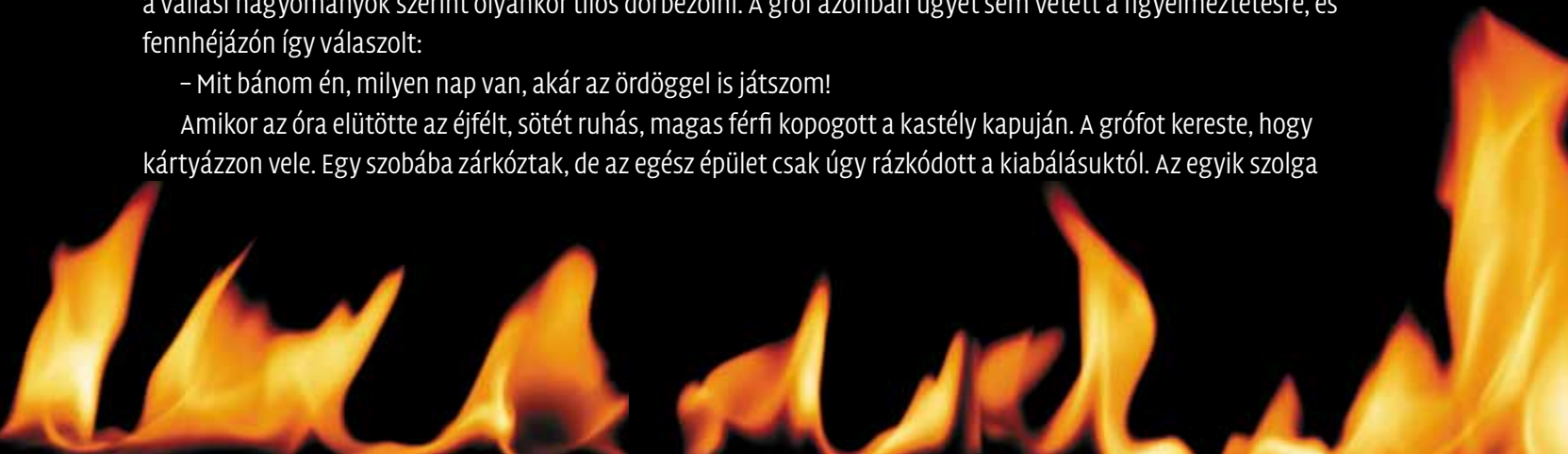
Pegasus a görög mondák szerint szárnyas ló volt, a tenger istenének, Poszeidónnak a gyermeke. Patája egyik ütésére csoddlatos forrás fakadt a földből, amelynek vize megihlette a költőket. Ezt a büszke állatot csak arany kötőfékkel lehetett megszéldíteni, és csupán egy nagy hőst tűrt meg a hátán. Hiába simogatnád meg, legfeljebb ambróziával csalogathatnád magadhoz, az istenek eledelével, de azt, sajnos, nem kapni minden boltban. Legjobb lesz, ha jól megnézed Pegasus képét, és elképzeled, hogy mélyen a szemedbe néz, mintha méregetné, elég bátor vagy-e, aztán beleegyezően biccent, és hamarosan már a felhők között suhantok. Jól kapaszkodj és figyelj, mert Pegasus hátán az egész világot bejárhatod.

Most például Skócia felett szárnyaltok, majd egy réges-régi vár zöld gypén szálltok le. Ez itt a több mint hatszáz éves Glamis (ejtsd glamisz) kastély, amelyről az a hír járja, hogy tele van kísértetekkel. Még ma is laknak benne, az angol királynő, II. Erzsébet édesanyja is itt nevelkedett, de bárki szabadon látogathatja. Ha nem félsz, hogy séta közben összefutsz egy szellemmel, képzeletben bebarangolhatod a rengeteg szobát és folyosót, és közben mesélek a kastélyról szóló legendákról.

Az egyik leghíresebb kísértet egy gróf, aki nagyon szeretett kártyázni, az italt sem vetette meg, és gonosz, erőszakos ember volt. Látogatóban járt Glamisban, és késő estig a házigazdával kártyázott. Egy idő után a háziak nyugovóra tértek, és figyelmeztették vendégüket, hogy hagyjon fel a játékkal, mert hamarosan vasárnap lesz, és a vallási hagyományok szerint olyankor tilos dorbézolni. A gróf azonban ügyet sem vetett a figyelmeztetésre, és fennhéjázón így válaszolt:

– Mit bánom én, milyen nap van, akár az ördöggel is játszom!

Amikor az óra elütötte az éjfélt, sötét ruhás, magas férfi kopogott a kastély kapuján. A gróft kereste, hogy kártyázzon vele. Egy szobába zárkoztak, de az egész épület csak úgy rázkódott a kiabálásuktól. Az egyik szolga

bekukucsált a kulcslyukon, és bent olyan erős fényt látott, hogy fél szemére örökre megvakult. A kártyacsatában végül a gróf vesztett, az ördög pedig – mert ő volt az éjszakai látogató – magával vitte a lelkét. Szelleme azóta is a kastélyban bolyong, és többen hallották, hogy éjszakánként hangosan káromkodva még mindig kártyázik. Én bizony nem szívesen játszanék vele, hát te?

A kastély másik híres kísértete a Szürke Hölgy, eredeti nevén Janet Douglas (ejtsd dzsenet dáglesz). A 16. század elején élt itt, a legenda szerint gyönyörű és igen jószágos asszony volt. A skót király, V. Jakab azonban megharagudott a családjára, és hogy bosszút álljon, boszorkánysággal vádolta az ártatlan nőt. Hiába védekezett, a bírák meghajoltak a király akarata előtt, és bűnösnek találták. Akkoriban a boszorkányoknak hitt nőket szörnyű büntetéssel sújtották: elevenen elégették őket. Az amerikai gyarmatokon és Európa számos országában, például Magyarországon, több száz éven át minden lány és asszony erre a sorsra juthatott, ha kicsit is különbözött a többiektől, ha másképpen gondolkodott vagy viselkedett, mint elvárták, vagy többet tudott a szokásosnál. A bábaasszonyok, akik akkoriban a szüléseknél segítettek és a füvesasszonyok, akik ismerték a növények gyógyító erejét, különösen nagy veszélyben voltak. A boszorkányok rémtetteiről rengeteg történetet meséltek, sok-sok könyvet írtak. A híres angol drámaíró, William Shakespeare (ejtsd viliem sékszpír) egyik színdarabjában is szerepel három boszorkány, akik hatalmas üstben varázsfőzetet kevergetnek, és közben így kántálnak:

*Nádi kígyó az övem,
Sülj meg, főj meg odabenn;
Gőte szeme, egy marok
Denevérszőr, gyíkfarak,*

*Sikló-fullánk, eb foga,
Villanyelű vipera:
Bűvös erőd bonthatatlan
Bugyborogjon a pokolban.*

Félelmetes, igaz? Nem szívesen kóstolnám meg, az biztos. Az emberek azt hitték, a boszorkányok ilyen undokságokkal teli főzetekkel nyernek varázserőt, és magával az ördöggel cimborálnak.

A történészek számításai szerint a boszorkányüldözéseknek az idők során mintegy 150 ezer nő esett áldozatul. Egyikük volt Janet Douglas, akinek kísértete állítólag ma is gyakran megjelenik a Glamis-kastély kápolnájában, és csendesesen imádkozik. De tőle nem kell félned: a Szürke Hölgynek még a szelleme is olyan jóindulatú, mint ő maga volt.

Elmesélem, hogy mit rajzoltál

Látom, új filctollakat kaptál ajándékba... Hogyhogy honnan látom? Hát a legújabb rajzodról, amelyen Marcsi olyan hevesen lóbálja a táskáját, talán még oda is csap vele, ha valami jöttment alak megzavarja márciusi sétáját a hegyen... Hogy nem Marcsi a neve? Hanem? Semmi? Semmi Marcsi?... Én is látom, hogy tündér, de attól még lehet a neve Marcsi! Tudod mit? Én elmesélem, hogy mit rajzoltál, aztán te visszameséled, amit másképp képzel, és a végén a kettőből csinálunk egy harmadikat, és Marcsi Marcsi marad a mesében... Kezddhetem?

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy zöld hegy a házak között, ott lakott az aljában Marcsi tündér egy fenyőgerendákból ácsolt házban, amit itt nem lehet látni, de ha tetszik neked, a mese után azt is lerajzolhatod. A hegy gondozatlan volt, és azon a meleg, márciusi napon, mikor történetünk játszódik, Marcsi tündér a sütkérezést és a sétát azért eszelte ki, hogy megnézzék-e a múlt évben ültetett nyírfák, szám szerint hárman. A déli oldalon telepítette le, és szorgalmasan öntözgette a csemetéket, két karó közt finom szalmakötéllal meg is támasztotta, tündéri ráolvasókkal biztatta a bágyadt társaságot, hogy „nyír, nyár, fényes ár, ernyőm tartom, mozdulj már”, és a fák nem száradtak el, de nem is növekedtek, csak voltak. Marcsi szerette volna tudni, hogy a téli alvás után hogyan döntöttek, nekivágnak-e az életnek. Vitte magával a kék nyelű, sötétlilával szegett, világosbarna, fekete szálkával teleszórt ernyőjét is, ami megegyezett csíkos blúza és varázsos kendője színeivel. Sötétbarna, hosszú haját két copfba fonta, zöld szoknyát kapott magára, fekete-zöld kalapot nyomott a fejére, orrára billentette a legszebb, zöld szemüvegét, és már indult is... Hohó, a táskáról meg ne feledkezzem, azt is zölddel varrott lila sáv szegélyezte. Fekete selyemből készült, a belseje szinte feneketlen volt, és jól lehetett persze lóbálni.

Az út szépen kanyargott föl a hegyre, a fenyvesnél elágazott az északi és a déli oldal felé, de Marcsi ment tovább, föl a fagerendákból tákolt lépcsőn, átvágott a fennsíkon, és csak akkor fordult balra egy keskeny ösvényre, ami majdnem titkos útnak számított, olyan kevesen ismerték, és ripsz-ropsz, már ott is volt a három ifjú nyírfánál. Ott volt bizony, de nem egyedül!

Egy szürke nadrágos, fekete kalapos, zöld arcú, zöld mancsú, bakancsos fickó ugrándozott a nyírek körül. Egyik kezében vesszőkosarat, a másikban aprócska kampós botot tartott, és valami olyasmit dűnnyögött, hogy „rontombontom, most azt mondom, este, reggel ez a gondom, bukk!”

– Mi az, hogy bukk? És mit ugrálsz itt a nyírfák körül, ha szabad kérdeznem?

– Mi az, hogy mi az? – kérdezett vissza zöld arcú, és már nem ugrált, hanem figyelmesen pillantgatott a szemüvegén át Marcsira. A tündér meg rá. Volt mit néznie mindegyiknek.

– Azt kérdezem – mondta Marcsi –, hogy mit keresel itt?

– Botot – hangzott a készséges válasz –, és már meg is találtam. Képzeld, a minap észrevettem, hogy kinőttem a botomat. Rövid nekem. Na, Karcsi, mondtam magamnak, itt az ideje új bot után nézni...

Marcsi szeme kikerekedett:

- Neked Karcsi a neved?!

- Miért? Mi van abban?

- Abban semmi, de abban igen, hogy én meg Marcsi vagyok...

Ezen persze nevetni kellett, és meg is tették gondolkodás nélkül, de aztán a tündér tovább kérdezősködött:

- Ott tartottunk, hogy kinőtted a botodat. És?

- És amikor megláttam ezeket a jópóákat itt - mutatott Karcsi az ifjú nyírfákra -, mindjárt tudtam, hogy ez kell nekem, és most azt méregetem, melyiket nyisszantsam le és mivel!

Marcival fordult egyet a hegy, és amikor megállt, olyan éles, visító hangon szólalt meg és olyan szavakat röpített Karcusra, hogy maga is megijedt közben, mert egy haragos boszorkánynak is dicséretére váltak volna:

- Majd nyisszantalak én, te favágó, te Károly, te esztelen! Azt hiszed, azért ültettem kerek egy éve és öntöztem, gondoztam, védtem rendületlenül ezeket nyírfácskákat, hogy neked botot neveljek belőlük?

- De... - próbált megszólalni a lekárolyozott Karcsi, a tündér azonban nem engedett.

- Semmi de, és örülj, hogy megszabadítalak egy gonosztett elkövetésétől!

- Milyen gonosztett?! Nem látod, hogy ezek a nyírfák elszáradtak! Nem látsz a szemüvededtől?

- Te nem látsz, te károgó Károly, te a szemüvedet is kinőtted, nemcsak a botodat! Az ágak hegyén azok a kis barna duzzanatok szerinted talán nem rügyek?

Nem? Hanem?

- Nem a tiéd a hegy - próbálkozott Karcsi megrebbenve. - Se a hegy, se a nyírfák. Azért, mert te ültetted, még nem a tiéd. Ettől aztán újult erővel támadt rá Marcsi.

- Éppen hogy az enyém, és nem azért az enyém, mert én ültettem, mert az is az enyém, amit nem én ültettem, mert a tiéd is éppúgy lehetne, ha nem irtanád ki a fákat, te értetlen Károly!

- Nem irtanám! - tiltakozott Karcsi. - Én nem vagyok irtó! Se értetlen! Érted?!

- Na jó! - bólintott a tündér. - Ajánlok egy békés megoldást... Van nekem otthon egy faragott, pihekönnyű, százéves botom.

- Száááz? - hüledezett Karcsi.

- Vagy százötven - legyintett Marcsi. - Neked adom, ha annyira szeretnél egy botot, de cserébe azt kérem, figyelj erre a három nyírfára, ha erre jársz, és ha kedved támad, ültess melléjük, mondjuk, egy hársfát!

- Ezüsthársfát! - kiáltott lelkesülten Karcsi.

- Az lesz a legjobb! - hagyta helyben Marcsi a döntést. - Gyere, kísérv haza, és ismerkedj meg az új százhetvenhét éves botoddal!

- Százhetvenhéééé! Húha! Az előbb még csak száz volt! - rikkantott Karcsi.

Ekkor már úton voltak a tündér fagerendás háza felé, és Marcsi készségesen magyarázta, hogy a faragott bot éveit hogyan kell kiszámítani, de az is elképzelhető, hogy mire megérkeztek, lebeszélte Karcsit a botozásról, mert a faültetéshez arra egyáltalán nincs szükség, és különben is... Igen, igen, ahogy Marcsi tündér beszélő tehetségét fölméri az ember, ez nagyon is valószínűnek tetszik.

Te hogy gondolod?

HORGAS BÉLA

Kékfogú Harald és a többiek

Ugye, hallottál már a vikingekről? Réges-régen, a 8. század végén ismerte meg őket egész Európa. Addig Skandináviában éltek, a mai Svédország, Norvégia és Dánia területén. Rettenthetetlen harcosok és kiváló hajósok voltak, az európaiaknál nagyobb természetűek és többnyire vörös hajúak. Gyakran mosakodtak, ami akkoriban nem volt divat, hosszú szakállukat is gondosan fésülték, befönték. Európában annak idején a felnőttek közül is csak nagyon kevesen tudtak írni és olvasni, de a vikingek körében szinte általános volt az írástudás.

A *viking* szó nem népet, inkább foglalkozást jelöl: keskeny öbölben rejtőző kalózt jelent. Nem volt ez mindig így: a skandinávok sok ezer évig viszonylag békésen éldegéltek. A férfiaknak több feleségük lehetett, és egy apa akkor volt a legbüszkébb, ha sok fia született. Így aztán egyre többen és többen lettek. Mivel hagyományaik szerint az elsőszülött örökölte a családi vagyont, a fiatalabb fiúknak, akár a népmesékben, máshol kellett szerencsét próbálni, ha hírnevet és vagyont akartak szerezni. A 8. század végén ezek a második, harmadik, negyedik és sokadik fiúk egyre messzebb és messzebb merészkedtek otthonuktól. Mind erősebb és gyorsabb hajókat

építettek, amelyeket evezővel hajtottak, de vitorlával is felszereltek. A vikingek minden népnél jobban értettek a navigációhoz, a hajó kormányzásához. Bejárták a fél világot: eljutottak Írországba, Franciaországba, Angliába, Amerikába. A part menti falvakat feldúlták és kifosztották, számos területet elfoglaltak, és csak akkor kegyelmeztek, ha a megtámadott ország uralkodója tekintélyes összegű hadisarcral megvásárolta a békét. A tengeri kereskedelmet is ellenőrzésük alatt tarthatták, hiszen a vízben senki nem vehette fel velük a versenyt.

A viking harcosok katonai testvériségekbe tömörültek, amelyeket szigorú törvények szabályoztak. A zsákmányt egyenlően osztották el, nőket és gyerekeket nem ejthettek foglyul. A harcosok hőstetteit és a viking nemzetségek történetét szájhagyomány útján terjedő énekekben, a *sagákban* (ejtsd: szagákban) örökítették meg, amelyeket később óizlandi nyelven jegyeztek le. Idővel a vikingek is letelepedtek az elfoglalt területeken, városokat építettek, és lassan az európaiak közé olvadtak. Elsőként a Dániát és Norvégiát egyesítő Kékfogú Harald király vette fel a kereszténységet, de a vikingek közül sokan még több száz évig ragaszkodtak őseik hitéhez. Különös nevét a

király valószínűleg azért kapta, mert ónorvég nyelven a *kék*re és a *sötét*re ugyanazt a szót használták, és Haraldnak lehetett egy feltűnően rossz foga. Angolra fordított neve (Harald Bluetooth, ejtsd: blútúsz) után hívják bluetooth-nak az eszközt, ami mobiltelefonokban, számítógépekben lehetővé teszi a vezeték nélküli kapcsolatot.

Ma már kevesen tudják, hogy a rettegett, véres kezű vikingektől milyen fontos örökséget kapott Európa. Az Izlandon élő vikingek a 9. században szabad államot alapítottak, amelynek nem volt királya, a törvényeket az évente tartott országgyűlés hozta, és társadalmuk az egyenlőségen alapult. A 10. század végén megegyeztek: együttesen áttérnek a keresztény hitre, hogy elkerüljék a megosztottságot, és ezzel egyedülálló példát mutattak a vallásháborúk sújtotta világnak. A vikingek az elfoglalt területeken, például Angliában is hasonló jogrendet vezettek be, még mai törvényeinkben is az ő rendelkezéseikre bukkanhatunk.

A skandináv államokban most is találkozhatasz vikingekkel, de ők persze nem rettenetes harcosok, csupán a turisták kedvéért, vagy ünnepek alkalmából öltenek jelmezt. A hajózás azonban változatlanul nagyon fontos ezekben az országokban. Ha a térképre pillantasz, megérted miért: körös-körül tenger van. Ma már könnyedén röpködünk egyik földrésről a másikra, de ez bizony drága mulatság, és nagy terheket nem is

szoktak repülővel szállítani: arra ott vannak a hatalmas hajók, amelyek lassabban közlekednek, de jóval többet elbírnak, mint a repülők.

Dániában különösen fontos közlekedési eszköz a hajó, mert a Jütland-félsziget mellett több mint négyszáz kisebb-nagyobb szigetet foglal magába. Bár csak hetvenhaton élnek emberek, a közlekedés olykor mégis nehézkes lehet. Gondold el, ha az ember meglátogatja a szomszéd várost, kompra kell szállnia! A kompjáratok rendszeresen ingáznak a szigetek között, de a dánok nemrégiben kitalálták, mit kell tenniük, hogy kedvükre utazhassanak. Hatalmas, több kilométer hosszú hidakat építettek, amelyeken autók és vonatok is közlekedhetnek. Az egyik Dánia fővárosát, Kopenhágát Svédországgal köti össze, a másik, 18 kilométer hosszú híd, a két legnagyobb sziget között épült. Nézd csak, milyen gyönyörű: karcsú és mégis erős, akár az egykori vikingek gyorsröptű hajói. Ez a híd, mint minden híd, az emberek, a népek közötti kapcsolat jelképe.

A híres dán költő és író, Hans Christian Andersen a 19. században élt.

Ha a nevét még nem is hallottad, a történeteivel biztosan találkoztál. Írt a kis gyufaáruslányról, a rendíthetetlen ólomkatonáról, a rút kiskacsáról, a kis hableányról, és számtalan régi dán, német és görög legendát mesélt el. A *nagy tengeri kígyó* című művében

a tenger élőlényei szörnyen kíváncsiak, ki lehet új lakótársuk, a hatalmas, vékony és hallgatóg kígyó, akit hiába szólógnatnak, bökdösnek, harapnak – nem válaszol. Végül egy öreg rozmár árulja el a titkot. A kígyó az ember műve: az Európát és Amerikát összekötő távíró kábel. Az Író pedig hozzát teszi: „Az emberi okosság szülötte, az emberi ész vitte le a tenger mélyére, a keleti parttól a nyugati partig; olyan sebesen szállnak rajta a hírek, üzenetek, mint amilyen sebesen a nap fénye ér le a földünkre. Nőttön-nő az ereje, s a hossza átöleli az egész földkerekséget, háborgó tengerek meg üvegsima vizek alatt, ahova úgy néz a hajósnép, mintha a tiszta égbe nézne, s a mélyben színesen villódzó haltestek tűzijátékában gyönyörködik.”

Andersen idejében még gondolni sem lehetett arra, hogy nagy távolságokban élő emberek kábelek nélkül is beszélhetnek egymással, hogy pár billentyű lenyomásával üzeneteket küldhetnek, vagy színes képernyőn figyelhetik, mi zajlik sok ezer kilométerre. Az emberi ész hihetetlen csodákat képes létrehozni, hogy kapcsolatot teremthessen: erre jó a hajó, a távíró kábel, a híd vagy éppen az internet. De ne feledjük, az igazi kapcsolat mindig kétoldalú: az üzenetet nemcsak küldeni, fogadni is kell.

A vikingek több istenben hittek. Különösen tisztelték Freját, a szerelem és szépség istennőjét, és testvérét, Frejt, a béke és gazdagság istenét. Ha tiéd lehetne Freja és Frej minden varázshatalma, te mik vagy kik közé építenél hidat? Kőből, vasból, vassal vagy valami csudásabb anyagból: szivárványból, szavakból, egy dallamból? Írd le vagy rajzold meg, és küldd el a Szitakötő szerkesztőségébe. A legérdekesebb ötleteket, a legszebb rajzokat könyvajándékkal jutalmazzuk.

A Meselényi utca

Utazunk a villamoson.
Megyünk a mama barátnőjéhez,
akinek van egy igazi nyula,
nemcsak húsvétkor,
hanem karácsonykor, meg agusztuselsején,
meg gyereknapon is.
Szóval egész évben jön nála a nyúl,
meg megy, jön-megy a lakásban
ez a tappancsos, mint egy ember,
olyan értelmes szemmel,
és azt mondja a nézésével:

„Most mit vagytok úgy oda ettől az emberkedéstől!
Gyorsabb is vagyok, mint ti,
meg okosabb is...
Mert igaz ugyan, hogy összevissza

harapdálom a Jutka-pálma leveleit,
de csak bosszantásból.
Nincs annál viccesebb,
mint amikor egy gazdi dühöng,
elváltoztatott hangon magyaráz nekem,
azt hiszi, értem az embernnyelvet
és nem szagok után tájékozódok...
A kezével úgy hadonászik, ahogy én a fülemmel (néha)!
Forog körülöttem a világ,
ezt szeretem,
mindenki rám figyel,
még a másik gazdi is, pedig ő egész nap egy fülén lógó,
csillogó kis állatkához beszél, jobban szereti, mint engem.
De hiába a dühöngés!
Semmit se tudnak csinálni!
Lereszelik talán a fogamat? Vagy mit, mégis?”

Hát ilyen okoskodó ez a nyúl,
a mama barátnőjének a törpenyula.
Ott lakik a Meselényi utcai megállónál,
ahol biztosan sok mesefigura él,
csak szerintem nappal nemigen merészkednek az utcára,
mert én még eggyel sem találkoztam,
pedig gyakran megyünk arra,
és akkor nagyra, mindig nagyra nyitom a szemem.

A leander-völgyi ősember

A leander völgyi ősemberről
találták ki azt a mondást,
hogy *aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet,*
mert az ő völgyében mindenféle virág nyílt,
és egész évben,
nemcsak tavasszal-nyáron-ősszel,
meg üvegházban,
hanem a tél kellős közepén is,
kirakva a levegőre;
bár, mondjuk, ott télen sem esett a hó,
csak valami fehér szíromféle.
De hogy honnan volt neki ennyi virága,
nem lehet tudni.
Igaz, rebesgetik,
annyira jóban volt a vándormadarakkal,
hogy megbeszélte velük,
hozzanak minden tavasszal újabb és újabb
virágmagokat.
És a felhőkkel még ennél is nagyobb jóban volt!
Tőlük azt kérte,
véletlenül se hozzanak havat a völgybe...
A szélről meg: a hideget fújja másfelé,
mondjuk, északra,
ott úgyis minden jeges.
És a szél valamiért engedelmeskedett.
Talán a leander-völgyi ősember tekintete miatt...

Mert úgy tudott nézni (állítólag),
annyi jósággal és szeretettel,
hogy belezsibbadt az ember szíve.
Pedig nem is volt olyan okos, mint mi.
Kisebb volt az agya abban a kicsi koponyájában.
Vagy talán pont ezért,
mert nem volt elég intelligens a gonoszsághoz,
és még a legyeknek sem tudott ártani,
pedig azok mindig az orrára szálltak,
és állandóan csiklandozták a szőrös kis lábaikkal,
amiket sohasem borotváltak,
nem úgy, mint anya az övét.

FINY PETRA

Miből van? Hogyan van?

Ha erre azt kérdezed, **MI** van **MIBŐL** és **HOGYAN**, már válaszolok is: arról lesz itt szó, ami **ANYAGBÓL VAN**, s ha kíváncsi vagy – az vagy? igen? –, csupa olyasmit mondok, ami tudható, mert a hozzád hasonló kíváncsiak az elmúlt évezredekben rengeteg figyelemmel és próbálkozással kikémlték...

Úgy van! A kémikusokról beszélek. A *kémikus* szó latin eredetű, másképpen úgy mondjuk: *vegyész*, aki kémkedik, mert meg akarja tudni, miből van az anyag belseje, szeretné megpillantani a legkisebb részecskéket is. Ehhez szét kell szednie, s aztán persze össze kell raknia, visszavegyítenie – sikerül-e? S mi lesz, ha másképpen kapcsolódnak össze az alkatrészek? Lehet akármit akárhogy keverni? Nem bizony, és aki nem tudja, mit mivel kever, veszélyezteti magát és másokat is – tudatlanul kísérletezni nem szabad.

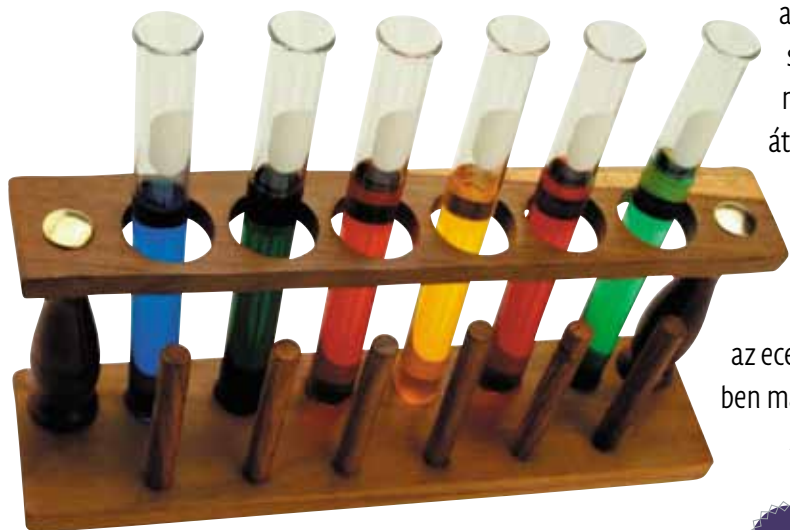
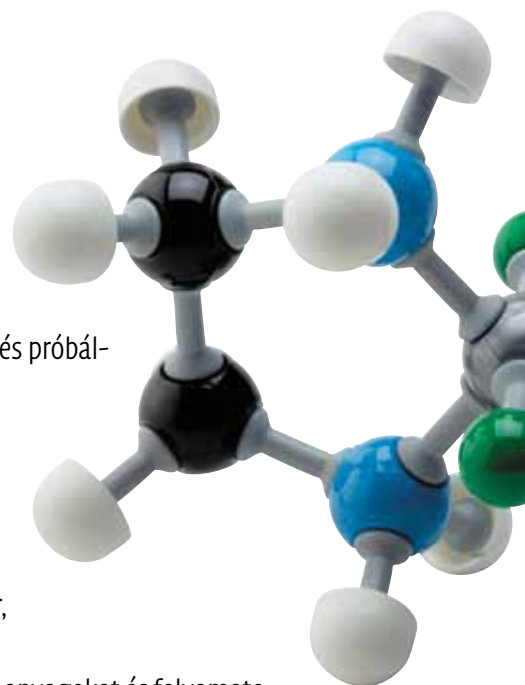
A kémia tehát kémlel, megfigyel, szétszed és összerak, tanulmányozza a világot felépítő anyagokat és folyamatokat. Ezek egyik része önmagában játszódik le, a másik része az ember által befolyásolt, kényszerített folyamat, amelynek eredményeként az anyag megváltozik. Ha a kíváncsiságod még nem szállt el, két szót meg kell jegyezned, hogy tovább haladhassunk, s ez az *atom* és a *molekula* – bizonyára hallottad már mindegyiket, de talán még nem gondoltál bele, nem képzelted el magadnak. Itt az ideje, hogy megtedd!

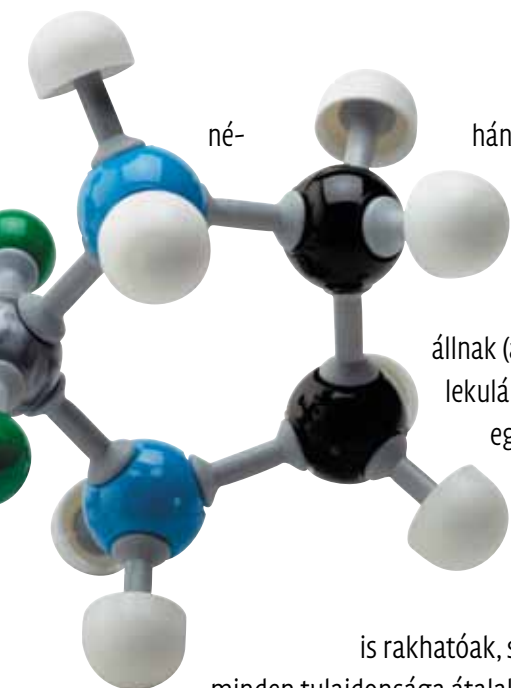
Az atom az anyag icuri-picuri részecskéje, amit még a legerősebb nagyítású mikroszkóppal sem láthatunk, s minden anyag ezekből a parányokból áll. Egy só- vagy cukorkristályban is legalább tízmillió atom van! Képzeld el, hogy a ceruzád milliószorosára növekedne... Olyan vastag gerenda lenne belőle, hogy fekvé is eltakarná a legmagasabb hegyet, hossza pedig akár Debrecentől Sopronig érne... Ha az anyag legkisebb részecskéjét, az atomot is milliószorosra növelnénk, még mindig kisebb lenne, mint a mondat végére írt pont.

A különböző atomfajták száma viszont alig több száznál. És mégis rengeteg, egymástól különböző anyag létezik. Miért van ez

a sokféleség? Mert az atomok minden anyagban nagyobb részecskékké, molekulákká egyesülnek, de ez minden anyagban más és más. Az anyagok tulajdonsága – keménysége, lágysága, áttetszősége vagy homályossága, savanyú vagy édes íze attól függ, hány és milyen atom alkotja a molekulát, és hogyan helyezkedik el benne. A szalonna és a gyapot, a cukor meg az ecet ugyanazokból az atomokból áll, mindegyikben szén-, hidrogén-, és oxigénatomok vannak. Mégsem cseréljük össze az ecetet a cukorral, vagy a szalonnát a gyapottal, mert mindegyikben más és más a molekulák szerkezeti felépítése.

Az atomokat a betűkhöz lehet hasonlítani. Betű sincs sok,

né-

hány tucat mindössze, de ezen a Szitakötő-oldalon is, és minden előzőn vagy következőn, meg valamennyi magyar nyelvű könyv minden oldalán kivétel nélkül ezeket a betűket találod. A belőlük alkotott szavak, mondatok azonban különböznek, az ember nem téveszti össze a matekkönyvet a mesekönyvvel.

Vannak olyan anyagok, amelyeknek a molekulái nagyon egyszerűek, csak néhány atomból állnak (a szavak között is vannak kétbetűsek, például a só, a kő, az ír stb.) – ilyenek például a víz molekulái. Mindössze három atom: egy oxigén és két hidrogén. Ezeket az egyszerű molekulákat – még egy új szó! – *monomer* molekulának hívjuk. Az anyagok többségét azonban sok és bonyolult szerkezetű, gyakran százezernyi, hosszú és vékony láncalakban elrendeződő atom alkotja. Ezeket a többszörösen összetett óriásokat *polimer* molekuláknak hívjuk.

A bonyolult molekulák szerkezetének titkát sokáig kutatták a vegyészek, először alkatrészeikre bontották a különféle anyagokat, és csak sok kísérlet után ismerték föl, hogy össze is rakhatóak, s végül felfedezték: alig-alig kell megváltoztatni a molekula szerkezetét, hogy az anyag minden tulajdonsága átalakuljon, a kemény lággyá, a homályos átlátszóvá, a merev hajlékonyá válják – végső soron olyan anyagokat állítson elő az ember, amilyeneket csak akar.

VÁRADY JUDIT

Minderről a nyári Szitakötőben mesélek tovább – és most megkérdezem tőletek, az itt következő három jelenségből melyikre vagytok leginkább kíváncsiak:

1. *Miért takarjuk le fedővel a fazekat, ha vizet forralunk?*
2. *Miért pusztultak ki a dinoszauruszok?*
3. *Hogyan lehet tojást sütni a nap melegével?*

Szavazni a létszám feltüntetésével csoportosan vagy egyenként is lehet a Szitakötő honlapján. A legtöbb szavazatot nyert kérdés magyarázatát a következő számban olvashatjátok.

JÉGKORSZAK

A Magyar Természettudományi Múzeum
interaktív kiállítása gyerekeknek és felnőtteknek
az utolsó jégkorszakról, amelyben ma is élünk.

cím: Budapest, VIII. Ludovika tér 2-6. • www.mttm.hu

2008. április 2 - november 17.

Szabadság – ünnep

Képzeld el, hogy születésnapod van, és a köszöntésedre összesereglik minden rokonod, barátod és ismerősöd. A lakásotok zsúfolásig tele, az asztalok roskadoznak a finom sütemények alatt, a polcaidon el sem fér a sok ajándék. A nagy ünneplés közepette azonban rólad valahogy megfeledkeznek. A szoba sarkában állsz, és senki sem mosolyog rád, nem simogatja meg a fejedet, nem kínál meg egy szelet tortával. Téged ünnepelnek, de észre se vesznek. Furcsa érzés volna, igaz?

Ha Petőfi Sándor és társai, a márciusi ifjak láthatnák, manapság hogyan emlékezünk meg az 1848-as szabadságharcról, valószínűleg ugyanilyen furcsán éreznék magukat. Az elmúlt 160 évben az ünnep megkopott: unalmas, kötelező rutinná vált. Babits Mihály már 1923-ban úgy érezte, hogy március 15-én „csak a vak Megszokás, a süket Hivatal hozza koszorúit”.

De ha elgondolod, mit mond a 12 pont, amit nálad csak pár évvel idősebb fiatalok állítottak össze, elélmusz: csupa olyan követelés, amelyeket manapság már természetesnek tartunk: sajtószabadság, országgyűlés Pesten, törvény előtti egyenlőség, közös teherviselés, jobbágyfelszabadítás – és még sorolhatnánk. Ezeknek a fiataloknak mégis életük kockáztatásával kellett harcolniuk, hogy mindezt elérjék, és bár lelkesek és nagyon bátrak voltak, egy hatalmas birodalommal kellett szembeállniuk, ami lássuk be, nem csekélység.

Petőfi versét, a Nemzeti Dalt, azon a napon több ezren hallották: először a Pilvax kávéház közönsége, aztán az orvostanhallgatók, majd a mérnököknek és jogászoknak tanuló egyetemisták. A refrén, amelyet ma már minden iskolás kívülről fúj:

„A magyarok istenére esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk”, akkor még megdöbbenően új volt: keményen szokimondó, amire a feltűzelt fiatalok úgy vonulhattak végig az utcákon, mintha egy indulót harsognának. Egyre többen csatlakoztak hozzájuk, és soraik között bizonyára gyerekek is lépdeltek, mint te. Ha egy pillanatra lehunyod a szemed, és elképzeled, hogy ott sodródsz a tömegben, mindenki kiabál, hadonászik, vagy aggódva nézi, vajon megjelenik-e a katonaság, hogy szuronnal oszlassa szét a tömeget, talán borzongsz is kicsit, vagy elfog a félsz. Biztosan félték ők is, de az események gyorsan zajlottak, és az is segíthetett, hogy tudták: számíthatnak egymásra. Egyenlőség, szabadság, testvériség – követelték a márciusi ifjak, de tudjuk: a szabadságharc elbukott, és a 12 pont legtöbbször csak nagyon sokára teljesült. Ma mások ellen és máshogy kell harcolni, hogy az emberek egyenlőek és szabadok lehessenek, és testvérként törődjenek egymással. Ez sem kisebb feladat, és ugyanúgy kell hozzá bátorság és kitartás, meg persze tudás: tudnunk kell például, hogy akik előttünk jártak, mit gondoltak, mit tettek és miért. És csak ezután kezdhethetjük ünnepelni őket.

Kulturális ajánló

MÁJUS 35. [könyv]

Abban az Erich Kästner-történetben, amely a Müller család költözéséről, pontosabban költöztetéséről szól – még pontosabban arról, hogy a tízéves Frici az egész hajcihő közben olvas, észre sem veszi, hogy a

szállítók az asztalokkal, szekrényekkel meg a virágvázával őt is kocsihoz teszik, keresztülrobognak a városon, felviszik az emeletre, az új lakásba, és Frici még mindig se lát, se hall, úgy belefeledkezik az olvasásba –, nos, az író nem árulja el, melyik könyv bűvölte el Müllert Fricit. Pedig nem nehéz kitalálni. Legalábbis gyanakodni. Hát a *Május 35.*

Először is a csupa-csoda, csupa-mulatság regény Konrád nevű kislány hőse szakasztott mása Fricinek, és hát ki ne szeretne önmagáról olvasni?! Rádásul Konrád kalandjaiban annyi titkos vágy teljesül.

A fiút – mint minden csütörtökön – nagybátyja várja az iskola előtt, hogy az egész délutánt boldog, szabad hülyüléssel töltsék. Ezúttal azonban feladat is vár rájuk: Konrádnak dolgozatot kell írni a Csendes-óceánról. Szegény gyerek! És azért, mert jól számol. A rossz számtanosok ugyanis arról írhatnak, hogyan épül egy négyemeletes ház. Bagatell! Neki meg nincs fantáziája – mit írjon ő a sohasem látott Csendes-óceánról?! Úgy szorong, hogy szinte észre sem veszi a beszélő lovat, a málnaszörppel meglocsolott hússalátából is csak ímmel-ámmal eszik, s alig figyel az ablakon kibámulós játéokra.

Ilyenkor a legegyszerűbb és leggyorsabb megoldás: elmenni és megtapasztalni.

Nem nagy ügy. A ló, a nagybácsi meg Konrád egyszerűen belépnek a régi előszobaszekrénybe, és mindig egyenesen előre mennek. Rövid két óra alatt elérik a Csendes-óceánt, de közben megfordulnak Eldorádóban – ahol nincs belépti díj, de a gyerekek a felét fizetik –, eljutnak a

„Dicső Múlthoz” címzett várba, a Fordított világba, Konrád barátságát köt a fekete-fehér kockás kislánnyal – és arra is jut idő, hogy megírja pompás dolgozatát. Egy jó délutánba és egy jó regénybe tényleg nagyon sok minden belefér.

KÖKÖJSZI ÉS BOBOJSZA [mese CD]

Este, ha nem jön álom a szemedre, elképzeld, hogy meglátogat a két csöppnyi törpe, Kököjszi és Bobojsza. Az egyik vékony, a másik vastag hangon meséli Török Sándor történetét Andris kalandjairól. Ha figyelmesen hallgatód

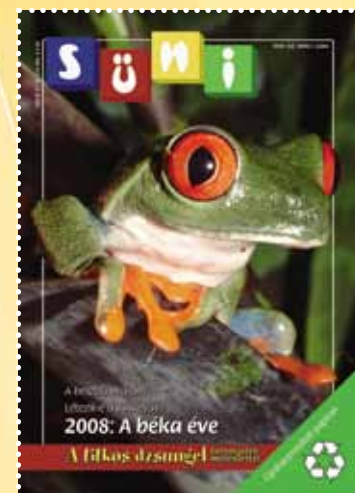
a mesét, talán a Szent Kristófon is utazhatsz. Hogy mi a Szent Kristóf? Egy aprócska hajó: hófehér selyem a vitorlája, és varázslatos helyekre repít: a mumus-egyesületbe, az Időkirály birodalmába, az álomboltba vagy

az Emlékezés szigetére. Az icipici hajóra azonban egy magad fajta óriás nem léphet csak úgy: a törpék majd bukfaceznek néhányat a szíved fölött, és hipp-hopp, máris kisebb vagy a legapróbb hangyagyereknél. Ne félj, ha visszaértek, a törpék újra rendes méretűvé varázsolnak!

SÜNI [folyóirat]

Ha szívesen olvasol az állatok, növények életéről, a Fővárosi Állat- és Növénykert aprócska vagy hatalmas lakóiról, szereted a szép fotókat meg a játékos fejtörőket, és kíváncsi vagy a természet különös és mindennapi titkaira, a kéthavonta megjelenő Süni magazinban mindezt megtalálod, és segítségével magad is meggondolhatod, átélheted.

A szitakötő tánca

Levegőbe lóg a lába,
mégis milyen vad a tánca,

le-föl siklik, fénye zizzen,
ide villan, oda libben.

Cikk-cakk pálya, merő bukfenc,
nézed, szédülsz, majd átbillensz

sarkadon; a szárnyas táncos,
képzeleted hív, határos

fűvel, fával, tűzzel, vízzel.
Ez a kezdet, gyerünk, kezd el,

benne vagy már, megtehető:
lehetsz te is szitakötő.

HORGAS BÉLA